

PUBLI VERGILI MARONIS

GEORGICON

LIBER	I
LIBER	II
LIBER	III
LIBER IV	

LIBER I

Quid faciat laetas segetes, quo sidere terram
vertere, Maecenas, ulmisque adiungere vitis
conveniat, quae cura boum, qui cultus habendo
sit pecori, apibus quanta experientia parcis,
hinc canere incipiam. Vos, o clarissima mundi
lumina, labentem caelo quae ducitis annum,
Liber et alma Ceres, vestro si munere tellus
Chaoniam pingui glandem mutavit arista,
poculaque inventis Acheloia miscuit uvis;
et vos, agrestum praesentia numina, Fauni,
ferre simul Faunique pedem Dryadesque puellae:
Munera vestra cano. Tuque o, cui prima frementem
fudit equum magno tellus percussa tridenti,
Neptune; et cultor nemorum, cui pinguia Ceae
ter centum nivei tondent dumeta iuvenci;
ipse nemus linquens patrium saltusque Lycae,
Pan, ovium custos, tua si tibi Maenala curae,
adsis, o Tegeae, favens, oleaeque Minerva
inventrix, uncique puer monstrator aratri,
et teneram ab radice ferens, Silvane, cupressum,
dique deaeque omnes, studium quibus arva tueri,
quique novas alitis non ullo semine fruges,

quique satis largum caelo demittitis imbrem;
 tuque adeo, quem mox quae sint habitura deorum
 concilia, incertum est, urbisne invisere, Caesar,
 terrarumque velis curam et te maximus orbis
 auctorem frugum tempestatumque potentem
 accipiat, cingens materna tempora myrto,
 an deus inmensi venias maris ac tua nautae
 numina sola colant, tibi serviat ultima Thule
 teque sibi generum Tethys emat omnibus undis,
 anne novum tardis sidus te mensibus addas,
 qua locus Erigonen inter Chelasque sequentis
 panditur—ipse tibi iam bracchia contrahit ardens
 Scorpius et caeli iusta plus parte reliquit—
 quidquid eris,—nam te nec sperant Tartara regem
 nec tibi regnandi veniat tam dira cupido,
 quamvis Elysios miretur Graecia campos
 nec repetita sequi curet Proserpina matrem—
 da facilem cursum atque audacibus adnue coeptis
 ignarosque viae mecum miseratus agrestis
 ingredi et votis iam nunc adsuesce vocari.

Vere novo, gelidus canis cum montibus humor
 liquitur et Zephyro putris se glaeba resolvit,
 depresso incipiat iam tum mihi taurus aratro
 ingemere et sulco attritus splendescere vomer.
 Illa seges demum votis respondet avari
 agricolae, bis quae solem, bis frigora sensit;
 illius inmensae ruperunt horrea messes.
 At prius ignotum ferro quam scindimus aequor,
 ventos et varium caeli praediscere morem
 cura sit ac patrios cultusque habitusque locorum
 et quid quaeque ferat regio et quid quaeque recuset.
 Hic segetes, illic veniunt felicius uvae,
 arborei fetus alibi, atque iniussa virescunt
 gramina. Nonne vides, croceos ut Tmolus odores,
 India mittit ebur, molles sua tura Sabaei,
 at Chalybes nudi ferrum, viroaque Pontus
 castorea, Eliadum palmas Epiros equarum.
 Continuo has leges aeternaque foedera certis
 inposuit natura locis, quo tempore primum
 Deucalion vacuum lapides iactavit in orbem,

unde homines nati, durum genus. Ergo age, terrae
pingue solum primis extemplo a mensibus anni
fortes invertant tauri glaebasque iacentis
pulverulenta coquat maturis solibus aestas;
at si non fuerit tellus fecunda, sub ipsum
Arcturum tenui sat erit suspendere sulco:
illic, officiant laetis ne frugibus herbae,
hic, sterilem exiguus ne deserat humor harenam.

Alternis idem tonsas cessare novalis
et segnem patiēre situ durescere campum;
aut ibi flava seres mutato sidere farra,
unde prius laetum siliqua quassante legumen
aut tenuis fetus viciae tristisque lupini
sustuleris fragilis calamos silvamque sonantem.
Urit enim lini campum seges, urit avenae,
urunt Lethaeo perfusa papavera somno:
sed tamen alternis facilis labor, arida tantum
ne saturare fimo pingui pudeat sola neve
effetos cinerem inmundum iactare per agros.
Sic quoque mutatis requiescunt fetibus arva;
nec nulla interea est inaratae gratia terrae.
Saepe etiam sterilis incendere profuit agros
atque levem stipulam crepitantibus urere flammis:
sive inde occultas viris et pabula terrae
pinguia concipiunt, sive illis omne per ignem
excoquitur vitium atque exsudat inutilis humor,
seu pluris calor ille vias et caeca relaxat
spiramenta, novas veniat qua sucus in herbas,
seu durat magis et venas adstringit hiantis,
ne tenues pluviae rapidive potentia solis
acrior aut Boreae penetrabile frigus adurat.
Multum adeo, rastris glaebas qui frangit inertis
vimineasque trahit cratis, iuvat arva, neque illum
flava Ceres alto nequiquam spectat Olympo;
et qui, proscisso quae suscitāt aequore terga,
rursus in obliquum verso perrumpit aratro,
exercetque frequens tellurem atque imperat arvis.
Humida solstitia atque hiemes orate serenas,
agricolae; hiberno laetissima pulvere farra,
laetus ager: nullo tantum se Mysia cultu

iactat et ipsa suas mirantur Gargara messis.
 Quid dicam, iacto qui semine comminus arva
 insequitur cumulosque ruit male pinguis harenae
 deinde satis fluvium inducit rivosque sequentis
 et, cum exustus ager morientibus aestuat herbis,
 ecce supercilio clivosi tramitis undam
 elicit. illa cadens raucum per leviam murmur
 saxa ciet, scatebrisque arentia temperat arva.
 Quid qui, ne gravidis procumbat culmus aristis,
 luxuriem segetum tenera depascit in herba,
 cum primum sulcos aequant sata. quique paludis
 collectum humorem bibula deducit harena.
 Praesertim incertis si mensibus amnis abundans
 exit et obducto late tenet omnia limo,
 unde cavae tepido sudant humore lacunae.

Nec tamen, haec cum sint hominumque boumque labores
 versando terram experti, nihil inprobus anser
 Strymoniaeque grues et amaris intiba fibris
 officiunt aut umbra nocet. Pater ipse colendi
 haud facilem esse viam voluit, primusque per artem
 movit agros curis acuens mortalia corda
 nec torpere gravi passus sua regna veterno.
 Ante Iovem nulli subigebant arva coloni;
 ne signare quidem aut partiri limite campum
 fas erat: in medium quaerebant ipsaque tellus
 omnia liberius nullo poscente ferebat.
 Ille malum virus serpentibus addidit atris
 praedarique lupos iussit pontumque moveri,
 mellaque decussit foliis ignemque removit
 et passim rivis currentia vina repressit,
 ut varias usus meditando extunderet artis
 paulatim et sulcis frumenti quaereret herbam.
 [Ut silicis venis abstrusum excuderet ignem.]
 Tunc alnos primum fluvii sensere cavatas;
 navita tum stellis numeros et nomina fecit,
 Pleiadas, Hyadas, claramque Lycaonis Arcton;
 tum laqueis captare feras et fallere visco
 inventum et magnos canibus circumdare saltus;
 atque alius latum funda iam verberat amnem
 alta petens, pelagoque alius trahit humida lina;

tum	ferri	rigor	atque	argutae	lamina	serrae,—
nam	primi	cuneis		scindebant	fissile	lignum
tum	variae	venere	artes.	Labor	omnia	vicit
inprobis	et	duris	urgens	in	rebus	egestas.
Prima	Ceres	ferro	mortalis		vertere	terram
instituit,	cum	iam	glandes	atque	arbuta	sacrae
deficerent	silvae	et	victum		Dodona	negaret.
Mox	et	frumentis	labor	additus,	ut	mala
esset	robigo	segnisque		horreret	in	culmos
carduus;	intereunt	segetes,		subit	aspera	arvis
lappaeque	tribolique,		interque		nitentia	silva,
infelix	lolium	et	steriles		dominantur	culta
Quod	nisi	et	adsiduis	herbam	insectabere	avenae.
et	sonitu	terrebis	aves,	et	ruris	rastris,
false	premes	umbras	votisque		vocaveris	opaci
heu	magnum	alterius	frustra		spectabis	imbrem,
concussa	que	famem	in silvis	solabere	queru.	acervum,

Dicendum	et,	quae	sint	duris	agrestibus	arma,
quis	sine	nec	potuere	seri	nec	messes:
vomis	et	inflexi	primum	grave	robur	aratri
tarda	que	Eleusinae	matris		volventia	plaustra
tribula	que	traheae	et	iniquo	pondere	rastri;
virgea		praeterea	Celei		vilisque	supellex,
arbutae		crates	et	mystica	vannus	Iacchi.
Omnia	quae	multo	ante	memor	provisa	repones,
si	te	digna	manet	divini	gloria	ruris.
Continuo	in	silvis	magna	vi	flexa	domatur
in	burim	et	curvi	formam	accipit	ulmus
Huic	a	stirpe	pedes	temo	protentus	in
binas	aures,	duplici	aptantur		dentalia	octorso
caeditur	et	tilia	ante	iugo	levis	dorso
stiva	que,	quae	currus	a	tergo	fagus,
et	suspensa	focis	explorat	robora	fumus.	imos,

Possum	multa	tibi	veterum	praecepta	referre,
ni	refugis	tenuisque	piget	cognoscere	curas.
Area	cum	primis	ingenti	aequanda	cylindro
et	vertenda	manu	et	creta	tenaci,
ne	subeant	herbae	neu	pulvere	fatiscat,
tum	variae	inludant	pestes:	saepe	exiguus

sub terris posuitque domos atque horrea fecit,
 aut oculis capti fodere cubilia talpae,
 inventusque cavis bufo et quae plurima terrae
 monstra ferunt, populatque ingentem farris acervum
 curculio atque inopi metuens formica senectae.
 Contemplator item, cum se nux plurima silvis
 induet in florem et ramos curvabit olentis.
 Si superant fetus, pariter frumenta sequentur
 magnaue cum magno veniet tritura calore;
 at si luxuria foliorum exuberat umbra,
 nequiquam pinguis palea teret area culmos.
 Semina vidi equidem multos medicare serentis
 et nitro prius et nigra perfundere amurca,
 grandior ut fetus siliquis fallacibus esset,
 et, quamvis igni exiguo, properata maderent.
 Vidi lecta diu et multo spectata labore
 degenerare tamen, ni vis humana quot annis
 maxima quaeque manu legeret. Sic omnia fatis
 in peius ruere ac retro sublapsa referri,
 non aliter, quam qui adverso vix flumine lembum
 remigiis subigit, si bracchia forte remisit,
 atque illum in praeceps prono rapit alveus amni.

Praeterea tam sunt Arcturi sidera nobis
 Haedorumque dies servandi et lucidus Anguis,
 quam quibus in patriam ventosa per aequora vectis
 pontus et ostriferi fauces temptantur Abydi.
 Libra die somnique pares ubi fecerit horas
 et medium luci atque umbris iam dividit orbem,
 exercete, viri, tauros, serite hordea campis
 usque sub extremum brumae intractabilis imbrem;
 nec non et lini segetem et Cereale papaver
 tempus humo tegere et iamdudum incumbere aratris,
 dum sicca tellure licet, dum nubila pendent.
 Vere fabis satio; tum te quoque, Medica, putres
 accipiunt sulci et milio venit annua cura,
 candidus auratis aperit cum cornibus annum
 Taurus et averso cedens Canis occidit astro.
 At si triticeam in messem robustaque farra
 exercebis humum solisque instabis aristis,
 ante tibi Eoae Atlantides abscondantur

Gnasiaque ardentis decedat stella Coronae,
 debita quam sulcis committas semina quamque
 invitae properes anni spem credere terrae.
 Multi ante occasum Maiae coepere; sed illos
 exspectata seges vanis elusit avenis.
 Si vero viciamque seres vilemque phaselum
 nec Pelusiacae curam aspernabere lentis,
 haud obscura cadens mittet tibi signa Bootes:
 incipe et ad medias sementem extende pruinas.

Idcirco certis dimensum partibus orbem
 per duodena regit mundi Sol aureus astra.
 Quinque tenent caelum zonae; quarum una corusco
 semper sole rubens et torrida semper ab igni;
 quam circum extremae dextra laevaue trahuntur
 caeruleae, glacie concretae atque imbribus atris;
 has inter mediamque duae mortalibus aegris
 munere concessae divom, et via secta per ambas,
 obliquus qua se signorum verteret ordo.
 Mundus, ut ad Scythiam Rhipaeasque arduus arces
 consurgit, premitur Libyae devexus in austros.
 Hic vertex nobis semper sublimis; at illum
 sub pedibus Styx atra videt Manesque profundi.
 Maximus hic flexu sinuoso elabitur Anguis
 circum perque duas in morem fluminis Arctos,
 Arctos Oceani metuentis aequore tingui.
 Illic, ut perhibent, aut intempesta silet nox,
 semper et obtenta densentur nocte tenebrae,
 aut redit a nobis Aurora diemque reducit;
 nosque ubi primus equis Oriens adflavit anhelis,
 illic, sera rubens accendit lumina Vesper.
 Hinc tempestates dubio praediscere caelo
 possumus, hinc messisque diem tempusque serendi,
 et quando infidum remis inpellere marmor
 conveniat, quando armatas deducere classis,
 aut tempestivam silvis evertere pinum.

Nec frustra signorum obitus speculamur et ortus,
 temporibusque parem diversis quattuor annum.
 Frigidus agricolam si quando continet imber,
 multa, forent quae mox caelo properanda sereno,

maturare		datur:		durum		procurit		arator
vomeris		obtusi		dentem,		cavat		lintres,
aut	pecori	signum		aut	numeros	inpressit		acervis.
Exacuunt		alii		vallos		furcasque		bicornis
atque	Amerina		parant		lentae	retinacula		viti.
Nunc	facilis		rubea		texatur	fiscina		virga,
nunc	torrete	igni		fruges,	nunc	frangite		saxo.
Quippe	etiam	festis		quaedam		exercere		diebus
fas	et	iura		sinunt;	rivos	deducere		nulla
religio		vetuit,		segeti		praetendere		saepem,
insidias		avibus		moliri,		incendere		vepres,
balantumque		gregem		fluvio		mersare		salubri.
Saepe	oleo		tardi		costas	agitator		aselli
vilibus	aut	onerat		pomis,		lapidemque		revertens
incusum aut atrae massam picis urbe reportat.								

Ipsa	dies	alios		alio		dedit		ordine	Luna
felicis		operum.		Quintam		fuge:		pallidus	Orcus
Eumenidesque		satae;		tum		partu		Terra	nefando
Coeumque		Iapetumque		creat		saevumque			Typhoea
et		coniuratos		caelum		rescindere			fratres.
Ter	sunt		conati		inponere			Pelio	Ossam
scilicet,	atque		Ossae		frondosum			involvere	Olympum;
ter	pater		exstructos		disiecit			fulmine	montis.
Septima	post		decimam		felix	et		ponere	vitem
et	prensos		domitare		boves	et		licia	telae
addere: nona fugae melior, contraria furtis.									

Multa	adeo	gelida		melius		se		nocte	dedere,
aut	cum	sole		novo		terras		inrorat	Eous.
Nocte	leves	melius		stipulae,		nocte		arida	prata
tondentur,		noctes		lentus		non		deficit	humor.
Et	quidam	seros		hiberni		ad		luminis	ignis
pervigilat		ferroque		faces				inspicat	acuto;
interea		longum		cantu				solata	laborem
arguto		coniunx		percurrit				pectine	telas,
aut	dulcis	musti		Volcano				decoquit	humorem
et	foliis	undam		trepidi				despumat	aeni.
At	rubicunda	Ceres		medio				succiditur	aestu
et	medio	tostas		aestu		terit		area	fruges.
Nudus	ara,	sere		nudus;		hiems		ignava	colono.

Frigoribus partu agricolae plerumque fruuntur
 mutuaque inter se laeti convivio curant.
 Invitat genialis hiems curasque resolvit,
 ceu pressae cum iam portum tetigere carinae,
 puppibus et laeti nautae inposuere coronas.
 Sed tamen et quernas glandes tum stringere tempus
 et lauri bacas oleamque cruenta myrta,
 tum gruibus pedicas et retia ponere cervis
 auritosque sequi lepores, tum figere dammas,
 stuppea torquentem Balearis verbera fundae,
 cum nix alta iacet, glaciem cum flumina trudent.

Quid tempestates autumnus et sidera dicam,
 atque, ubi iam breviorque dies et mollior aestas,
 quae vigilanda viris. vel cum ruit imbriferum ver,
 spicea iam campis cum messis inhorruit et cum
 frumenta in viridi stipula lactentia turgent.
 Saepe ego, cum flavis messorum induceret arvis
 agricola et fragili iam stringeret hordea culmo,
 omnia ventorum concurrere proelia vidi,
 quae gravidam late segetem ab radicibus imis
 sublimem expulsam eruerent; ita turbine nigro
 ferret hiems culmumque levem stipulasque volantis.
 Saepe etiam inmensum caelo venit agmen aquarum
 et foedam glomerant tempestatem imbris atris
 collectae ex alto nubes; ruit arduus aether
 et pluvia ingenti sata laeta boumque labores
 diluit; inplentur fossae et cava flumina crescunt
 cum sonitu fervetque fretis spirantibus aequor.
 Ipse pater media nimborum in nocte corusca
 fulmina molitur dextra; quo maxuma motu
 terra tremit; fugere ferae et mortalia corda
 per gentis humilis stravit pavor; ille flagranti
 aut Athon aut Rhodopen aut alta Ceraunia telo
 deicit; ingeminant austri et densissimus imber;
 nunc nemora ingenti vento, nunc litora plangunt.
 Hoc metuens caeli menses et sidera serva,
 frigida Saturni sese quo stella receptet,
 quos ignis caelo Cyllenius erret in orbis.
 In primis venerare deos atque annua magnae
 sacra refer Cereri laetis operatus in herbis

extremae sub casum hiemis, iam vere sereno.
 Tum pingues agni et tum mollissima vina,
 tum somni dulces densaeque in montibus umbrae.
 Cuncta tibi Cererem pubes agrestis adoret;
 cui tu lacte favos et miti dilue Baccho,
 terque novas circum felix eat hostia fruges,
 omnis quam chorus et socii comitentur ovantes,
 et Cererem clamore vocent in tecta; neque ante
 falcem maturis quisquam supponat aristis,
 quam Cereri torta redimitus tempora quercu
 det motus incompósitos et carmina dicat.

Atque haec ut certis possemus discere signis,
 aestusque pluviasque et agentis frigora ventos,
 ipse Pater statuit, quid menstrua Luna moneret,
 quo signo caderent austri, quid saepe videntes
 agricolae propius stabulis armenta tenerent.
 Continuo ventis surgentibus aut freta ponti
 incipiunt agitata tumescere et aridus altis
 montibus audiri fragor aut resonantia longe
 litora misceri et nemorum increbrescere murmur.
 Iam sibi tum a curvis male temperat unda carinis,
 cum medio celeres revolant ex aequore mergi
 clamoremque ferunt ad litora, cumque marinae
 in sicco ludunt fulicae notasque paludes
 deserit atque altam supra volat ardea nubem.
 Saepe etiam stellas vento inpendente videbis
 praecipitis caelo labi noctisque per umbram
 flammaram longos a tergo albescere tractus;
 saepe levem paleam et frondes volitare caducas
 aut summa nantis in aqua colludere plumas.
 At Boreae de parte trucis cum fulminat et cum
 Eurique Zephyrique tonat domus: omnia plenis
 rura natant fossis atque omnis navita ponto
 humida vela legit. Numquam inprudētibz imber
 obfuit: aut illum surgentem vallibus imis
 aeriae fugere grues, aut bucula caelum
 suspiciens patulis captavit naribus auras,
 aut arguta lacus circumvolitavit hirundo
 et veterem in limo ranae cecinere querelam.
 Saepius et tectis penetralibus extulit ova

angustum formica terens iter et bibit ingens
 arcus et e pastu decedens agmine magno
 corvorum increpuit densis exercitus alis.
 Iam variae pelagi volucres et quae Asia circum
 dulcibus in stagnis rimantur prata Caystri,
 certatim largos umeris infundere rores:
 nunc caput obiectare fretis, nunc currere in undas
 et studio incassum videas gestire lavandi.
 Tum cornix plena pluviam vocat inproba voce
 et sola in sicca secum spatiat harena.
 Ne nocturna quidem carpentes pensa puellae
 nescivere hiemem, testa cum ardente viderent
 scintillare oleum et putris concrevere fungos.

Nec minus ex imbri soles et aperta serena
 prospicere et certis poteris cognoscere signis:
 nam neque tum stellis acies obtusa videtur,
 nec fratris radiis obnoxia surgere Luna,
 tenuia nec lanae per caelum vellera ferri;
 non tepidum ad solem pinnae in litore pandunt
 dilectae Thetidi alcyones, non ore solutos
 inmundi meminere sues iactare maniplos.
 At nebulae magis ima petunt campoque recumbunt,
 solis et occasum servans de culmine summo
 nequiquam seros exercet noctua cantus.
 Adparet liquido sublimis in aere Nisus
 et pro purpureo poenas dat Scylla capillo:
 quacumque illa levem fugiens secatur aethera pinnis,
 ecce inimicus, atrox, magno stridore per auras
 insequitur Nisus; qua se fert Nisus ad auras,
 illa levem fugiens raptim secatur aethera pinnis
 Tum liquidas corvi presso ter gutture voces
 aut quater ingeminant, et saepe cubilibus altis
 nescio qua praeter solitum dulcedine laeti
 inter se in foliis strepitant; iuvat imbris actis
 progeniem parvam dulcisque revisere nidos;
 haud equidem credo, quia sit divinitus illis
 ingenium aut rerum fato prudentia maior;
 verum ubi tempestas et caeli mobilis humor
 mutavere vias et Iuppiter uvidus austris
 denset, erant quae rara modo, et, quae densa, relaxat,

vertuntur species animorum et pectora motus
nunc alios, alios, dum nubila ventus agebat,
concupiunt: hinc ille avium concentus in agris
et laetae pecudes et ovantes gutture corvi.

Si vero solem ad rapidum lunasque sequentis
ordine respicies, numquam te crastina fallit
hora neque insidiis noctis capiere serenae.
Luna, revertentis cum primum colligit ignis,
si nigrum obscuro conprenderit aera cornu,
maximus agricolis pelagoque parabitur imber;
at si virgineum suffuderit ore ruborem,
ventus erit; vento semper rubet aurea Phoebe.
Sin ortu quarto, namque is certissimus auctor,
pura neque obtusis per caelum cornibus ibit,
totus et ille dies et qui nascentur ab illo
exactum ad mensem pluvia ventisque carebunt,
votaque servati solvent in litore nautae
Glaucō et Panopeae et Inoo Melicertae.
Sol quoque et exorients et cum se condet in undas
signa dabit; solem certissima signa sequuntur,
et quae mane refert et quae surgentibus astris.
Ille ubi nascentem maculis variaverit ortum
conditus in nubem medioque refugerit orbe,
suspecti tibi sint imbres; namque urget ab alto
arboribusque satisque Notus pecorique sinister.
Aut ubi sub lucem densa inter nubila sese
diversi rumpent radii aut ubi pallida surget
Tithoni croceum linquens Aurora cubile,
heu male tum mitis defendet pampinus uvas:
tam multa in tectis crepitans salit horrida grando.
Hoc etiam, emenso cum iam decedit Olympo,
profuerit meminisse magis; nam saepe videmus
ipsius in voltu varios errare colores:
caeruleus pluviam denuntiat, igneus Euros;
sin maculae incipient rutilo inmiscerier igni,
omnia tum pariter vento nimisque videbis
fervere. Non illa quisquam me nocte per altum
ire, neque a terra moneat convellere funem.
At si, cum referetque diem condetque relatum,
lucidus orbis erit, frustra terreberē nimbis

et	claro	silvas	cernes	Aquilone	moveri.
Denique	quid	vesper	serus	vehat, unde	serenas
ventus	agat	nubes,	quid	cogitet humidus	Auster,
sol	tibi	signa	dabit.	Solem quis dicere	falsum
audeat.	Ille	etiam	caecos	instare	tumultus
saepe	monet	fraudemque	et operta	tumescere	bella.
Ille	etiam	extincto	miseratus	Caesare	Romam,
cum	caput	obscura	nitidum	ferrugine	textit
inpiaque	aeternam	timuerunt	saecula	noctem.	
Tempore	quamquam	illo	tellus quoque	et aequora	ponti
obscenaeque	canes	inportunaeque			volucres
signa	dabant.	Quotiens	Cyclopum	effervere in	agros
vidimus	undantem	ruptis	fornacibus		Aetnam
flammarumque	globos	liquefactaque	volvere		saxa!
Armorum	sonitum	toto	Germania		caelo
audii,	insolitis	tremuerunt	motibus		Alpes.
Vox	quoque	per	lucos volgo	exaudita	silentis
ingens	et	simulacra	modis	pallentia	miris
visa	sub	obscurum	noctis,	pecudesque	locutae,
infandum!	sistunt	amnes	terraeque		dehiscunt
et maestum	inlacrimat	templis	ebur aeraque		sudant.
Proluit	insano	contorquens	vertice		silvas
fluviorum	rex	Eridanus	camposque	per	omnis
cum	stabulis	armenta	tulit.	Nec tempore	eodem
tristibus	aut	extis	fibrae	adparere	minaces
aut	puteis	manare	cruor	cessavit et	altae
per	noctem	resonare	lupis	ululantibus	urbes.
Non	alias	caelo	ceciderunt	plura	sereno
fulgura	nec	diri	totiens	arsere	cometae.
ergo	inter	sese	paribus	concurrere	telis
Romanas	acies	iterum	videre		Philippi;
nec	fuit	indignum	superis,	bis sanguine	nostro
Emathiam	et	latos	Haemi	pinguescere	campos.
Scilicet	et	tempus	veniet,	cum finibus	illis
agricola	incurvo	terram		molitus	aratro
exesa	inveniet	scabra		robigine	pila
aut	gravibus	rastris	galeas	pulsabit	inanis
grandiaque	effossis	mirabitur	ossa	sepulchris.	
Di patrii,	Indigetes,	et romule	Vestaque	mater,	
quae Tuscum	Tiberim	et Romana	Palatia	servas,	
hunc saltem	everso	iuvenem	succurrere	saeclo	

ne prohibete! Satis iam pridem sanguine nostro
 Laomedontaeae luimus periuria Troiae;
 iam pridem nobis caeli te regia, Caesar,
 invidet atque hominum queritur curare triumphos;
 quippe ubi fas versum atque nefas: tot bella per orbem,
 tam multae scelerum facies; non ullus aratro
 dignus honos, squalent abductis arva colonis
 et curvae rigidum falces conflantur in ensem.
 Hinc movet Euphrates, illinc Germania bellum;
 vicinae ruptis inter se legibus urbes
 arma ferunt; saevit toto Mars inpius orbe;
 ut cum carceribus sese effudere quadrigae,
 addunt in spatia et frustra retinacula tendens
 fertur equis auriga neque audit currus habenas.

PUBLI VERGILI MARONIS

GEORGICON

LIBER II

Hactenus arborum cultus et sidera caeli,
 nunc te, Bacche, canam, nec non silvestria tecum
 virgulta et prolem tarde crescentis olivae.
 Huc, pater o Lenae—tuis hic omnia plena
 muneribus, tibi pampineo gravidus autumnus
 floret ager, spumat plenis vindemia labris—
 huc, pater o Lenae, veni nudataque musto
 tingue novo mecum direptis crura cothurnis.

Principio arboribus varia est natura creandis.
 namque aliae nullis hominum cogentibus ipsae
 sponte sua veniunt camposque et flumina late

curva tenent, ut molle siler lentaeque genestae,
 populus et glauca canentia fronde salicta;
 pars autem posito surgunt de semine, ut altae
 castaneae nemorumque Iovi quae maxima frondet
 aesculus atque habita Grais oracula quercus.
 Pullulat ab radice aliis densissima silva,
 ut cerasis ulmisque; etiam Parnasia laurus
 parva sub ingenti matris se subicit umbra.
 Hos natura modos primum dedit, his genus omne
 silvarum fruticumque viret nemorumque sacrorum.

Sunt aliae, quas ipse via sibi repperit usus.
 Hic plantas tenero abscindens de corpore matrum
 deposuit sulcis, hic stirpes obruit arvo
 quadrifidasque sudet et acuto robore vallos;
 silvarumque aliae pressos propaginis arcus
 exspectant et viva sua plantaria terra;
 nil radices egent aliae summumque putator
 haud dubitat terrae referens mandare cacumen.
 Quin et caudicibus sectis—mirabile dictu—
 truditur e sicco radix oleagina ligno.
 Et saepe alterius ramos inpune videmus
 vertere in alterius mutatamque insita mala
 ferre pirum et prunis lapidosa rubescere corna.

Quare agite o proprios generatim discite cultus,
 agricolae, fructusque feros mollite colendo,
 neu segnes iaceant terrae. Iuvat Ismara Baccho
 conserere atque olea magnum vestire Taburnum.
 Tuque ades inceptumque una decurre laborem,
 O decus, o famae merito pars maxima nostrae,
 Maecenas, pelagoque volans da vela patenti;
 non ego cuncta meis amplecti versibus opto,
 non, mihi si linguae centum sint oraque centum,
 ferrea vox; ades et primi lege litoris oram.
 In manibus terrae; non hic te carmine ficto
 atque per ambages et longa exorsa tenebo.

Sponte sua quae se tollunt in luminis oras,
 infecunda quidem, sed laeta et fortia surgunt;
 quippe solo natura subest. Tamen haec quoque, si quis
 inserat aut scrobibus mandet mutata subactis,

exuerint silvestrem animum cultuque frequenti
 in quascumque voles artis haud tarda sequentur.
 Nec non et sterilis, quae stirpibus exit ab imis,
 hoc faciat, vacuos si sit digesta per agros;
 nunc altae frondes et rami matris opacant
 crescentique adimunt fetus uruntque ferentem.
 Iam quae seminibus iactis se sustulit arbos
 tarda venit seris factura nepotibus umbram,
 pomaque degenerant sucos oblita priores
 et turpis avibus praedam fert uva racemos.
 Scilicet omnibus est labor inpendendus et omnes
 cogendae in sulcum ac multa mercede domandae.
 Sed truncis oleae melius, propagine vites
 respondent, solido Paphiae de robore myrtus;
 plantis et durae coryli nascuntur et ingens
 fraxinus Herculeaeque arbos umbrosa coronae
 Chaonique patris glandes, etiam ardua palma
 nascitur et casus abies visura marinos.

Inseritur vero et fetu nucis arbutus horrida,
 et steriles platani malos gessere valentis;
 castaneae fagus, ornusque incanuit albo
 flore piri glandemque sues fregere sub ulmis.
 Nec modus inserere atque oculos inponere simplex.
 Nam qua se medio trudunt de cortice gemmae
 et tenuis rumpunt tunicas, angustus in ipso
 fit nodo sinus: huc aliena ex arbore germen
 includunt udoque docent inolescere libro.
 Aut rursum enodes trunci resecantur et alte
 finditur in solidum cuneis via, deinde feraces
 plantae inmittuntur: nec longum tempus, et ingens
 exsilit ad caelum ramis felicibus arbos
 miraturque novas frondes et non sua poma.

Praeterea genus haud unum nec fortibus ulmis
 nec salici lotoque neque Idaeis cyparissis,
 nec pingues unam in faciem nascuntur olivae,
 orchades et radii et amara pausia baca
 pomaque et Alcinoi silvae, nec surculus idem
 Crustumii Syriisque piris gravibusque volemis.
 Non eadem arboribus pendet vindemia nostris,

quam Methymnaeo carpit de palmite Lesbos;
 sunt Thasiae vites, sunt et Mareotides albae,
 pinguibus hae terris habiles, levioribus illae,
 et passo Psithia utilior tenuisque Lageos
 temptatura pedes olim vincturaque linguam,
 purpureae preciaeque, et quo te carmine dicam,
 Rhaetica? Nec cellis ideo contende Falernis.
 Sunt et Amineae vites, firmissima vina,
 Tmolius adsurgit quibus et rex ipse Phanaeus;
 Argitisque minor, cui non certaverit ulla
 aut tantum fluere aut totidem durare per annos.
 Non ego te, Dis et mensis accepta secundis,
 transierim, Rhodia, et tumidis, Bumaste, racemis.
 Sed neque quam multae species nec nomina quae sint,
 est numerus; neque enim numero comprehendere refert;
 quem qui scire velit, Libyci velit aequoris idem
 discere quam multae Zephyro turbentur harenae,
 aut ubi navigiis violentior incidit Euris,
 nosse, quot Ionii veniant ad litora fluctus.

Nec vero terrae ferre omnes omnia possunt.
 fluminibus salices crassisque paludibus alni
 nascuntur, steriles saxosis montibus orni;
 litora myrtetis laetissima; denique apertos
 Bacchus amat collis, aquilonem et frigora taxi.
 Aspice et extremis domitum cultoribus orbem
 Eoasque domos Arabum pictosque Gelonos:
 divisae arboribus patriae. Sola India nigrum
 fert ebenum, solis est turea virga Sabaeis.
 Quid tibi odorato referam sudantia ligno
 balsamaque et bacas semper frondentis acanthi?
 Quid nemora Aethiopum molli canentia lana,
 velleraque ut foliis depectant tenuia Seres;
 aut quos Oceano propior gerit India lucos,
 extremi sinus orbis, ubi aera vincere summum
 arboris haud ullae iactu potuere sagittae?
 Et gens illa quidem sumptis non tarda pharetris.
 Media fert tristis sucos tardumque saporem
 felicitis mali, quo non praesentius ullum,
 pocula si quando saevae infecere novercae,
 miscueruntque herbas et non innoxia verba,

auxilium venit ac membris agit atra venena.
 Ipsa ingens arbos faciemque simillima lauro;
 et, si non alium late iactaret odorem,
 laurus erat; folia haud ullis labentia ventis;
 flos ad prima tenax; animas et olentia Medi
 ora foveat illo et senibus medicantur anhelis.
 sed neque Medorum, silvae ditissima, terra,
 nec pulcher Ganges atque auro turbidus Hermus
 laudibus Italiae certent, non Bactra neque Indi
 totaque turiferis Panchaia pinguis harenis.
 Haec loca non tauri spirantes naribus ignem
 invertere satis inmanis dentibus hydri
 nec galeis densisque virum seges horruit hastis;
 sed gravidae fruges et Bacchi Massicus humor
 inplevere; tenent oleae armentaque laeta.
 Hinc bellator equus campo sese arduus infert;
 hinc albi, Clitumne, greges et maxima taurus
 victima, saepe tuo perfusi flumine sacro,
 Romanos ad templa deum duxere triumphos.
 Hic ver adsidium atque alienis mensibus aestas
 bis gravidae pecudes, bis pomis utilis arbor.
 At rabidae tigres absunt et saeva leonum
 semina nec miseros fallunt aconita legentis
 nec rapit inmensos orbis per humum neque tanto
 squameus in spiram tractu se colligit anguis.
 Adde tot egregias urbes operumque laborem,
 tot congesta manu praeruptis oppida saxis
 fluminaque antiquos subter labentia muros.
 An mare, quod supra, memorem, quodque adluit infra
 anne lacus tantos? Te, Lari maxume, teque,
 fluctibus et fremitu adsurgens Benace marino
 an memorem portus Lucrinoque addita claustra
 atque indignatum magnis stridoribus aequor
 Iulia qua ponto longe sonat unda refuso
 Tyrrenusque fretis inmittitur aestus Avernis?
 Haec eadem argenti rivos aerisque metalla
 ostendit venis atque auro plurima fluxit.
 Haec genus acre virum, Marsos pubemque Sabellam
 adsuetumque malo Ligurem Volscosque verutos
 extulit, haec Decios, Marios, magnosque Camillos,
 Scipiadas duros bello et te, maxume Caesar,

qui nunc extremis Asiae iam victor in oris
 inbellem avertis Romanis arcibus Indum.
 Salve, magna parens frugum, Saturnia tellus,
 magna virum; tibi res antiquae laudis et artem
 ingredior, sanctos ausus recludere fontis,
 Ascræumque cano Romana per oppida carmen.

Nunc locus arborum ingeniis: quae robor a cuique,
 quis color et quae sit rebus natura ferendis.
 Difficiles primum terrae collesque maligni,
 tenuis ubi argilla et dumosis calculus arvis,
 Palladia gaudent silva vivacis olivæ.
 Indicio est tractu surgens oleaster eodem
 plurimus et strati baxis silvestribus agri.
 At quae pinguis humus dulcique uligine laeta,
 quique frequens herbis et fertilis ubere campus—
 qualem saepe cava montis convalle solemus
 despiciere; huc summis liquuntur rupibus amnes
 felicemque trahunt limum—quique editus austro
 et filicem curvis invisam pascit aratris:
 hic tibi praevalidas olim multoque fluentis
 sufficiet Baccho vitis, hic fertilis uvæ,
 hic laticis, qualem pateris libamus et auro,
 inflavit cum pinguis ebur Tyrrhenus ad aras,
 lancibus et pandis fumantia reddimus exta.
 Sin armenta magis studium vitulosque tueri
 aut ovium fetum aut urentis culta capellas,
 saltus et satori petito longinqua Tarenti
 et qualem infelix amisit Mantua campum,
 pascentem niveos herboso flumine cyncos;
 non liquidi gregibus fontes, non gramina deerunt;
 et, quantum longis carpent armenta diebus,
 exigua tantum gelidus ros nocte reponet.
 Nigra fere et presso pinguis sub vomere terra
 et cui putre solum,—namque hoc imitatur arando—
 optima frumentis; non ullo ex aequore cernes
 plura domum tardis decedere plaustra iuvcnis;
 aut unde iratus silvam devexit arator
 et nemora evertit multos ignava per annos
 antiquasque domos avium cum stirpibus imis
 eruit; illae altum nidis petiere relictis,

at	rudis	enituit	inpulso	vomere	campus.				
Nam	ieiuna	quidem	clivosi	glarea	ruris				
vix	humilis	apibus	casias	roremque	ministrat;				
et	tophus	scaber	et	nigris	chelydri				
creta	negant	alios	aeque	serpentibus	agros				
dulcem	ferre	cibum	et	curvas	latebras.				
Quae	tenuem	exhalat	nebulam	fumosque	volucris				
et	bibit	humorem	et,	cum	volt,	ex	se	ipsa	remittit
quaeque	suo	semper	viridi	se	gramine	vestit			
nec	scabie	et	salsa	laedit	robigine	ferrum:			
illa	tibi	laetis	intexet	vitibus	ulmos,				
illa	ferax	oleo	est,	illam	experiere	colendo			
et	facilem	pecori	et	patientem	vomeris	unci.			
Talem	dives	arat	Capua	et	vicina	Vesevo			

ora iugo et vacuis Clanius non aequus Acerris.

Nunc,	quo	quamque	modo	possis	cognoscere,	dicam.	
Rara	sit	an	supra	morem	si	densa	requires—
altera	frumentis	quoniam	favet,	altera	Baccho,		
densa	magis	Cereri,	rarissima	quaeque	Lyaeo—		
ante	locum	capies	oculis	alteque	iubebis		
in	solido	puteum	demitti	omnemque	repones		
rursus	humum	et	pedibus	summas	aequabis	harenas.	
Si	deerunt,	rarum	pecorique	et	vitibus	almis	
aptius	uber	erit;	sin	in	sua	posse	negabunt
ire	loca	et	scrobibus	superabit	terra	repletis,	
spissus	ager;	glaebas	cunctantis	crassaque	terga		
exspecta	et	validis	terram	proscinde	iuvencis.		
Salsa	autem	tellus	et	quae	perhibetur	amara,	
frugibus	infelix—ea	nec	mansuescit	arando			
nec	Baccho	genus	aut	pomis	sua	nomina	servat—
tale	dabit	specimen:	tu	spisso	vimine	qualos	
colaque	prelorum	fumosis	deripe	TECTIS;			
huc	ager	ille	malus	dulcesque	a	fontibus	undae
ad	plenum	calcentur;	aqua	eluctabitur	omnis		
scilicet,	et	grandes	ibunt	per	vimina	guttae;	
at	sapor	indicium	faciet	manifestus	et	ora	
tristia	temptantum	sensu	torquebit	amaro.			
Pinguis	item	quae	sit	tellus,	hoc	denique	pacto
discimus:	haud	umquam	manibus	iactata	fatisce,		
sed	pice	in	morem	ad	digitos	lentescit	habendo.

Humida maiores herbas alit, ipsaque iusto
 laetior. Ah nimium ne sit mihi fertilis illa
 nec se praevalidam primis ostendat aristis!
 Quae gravis est, ipso tacitam se pondere prodit,
 quaeque levis. Promptum est oculis praediscere nigram,
 et quis cui color. At sceleratum exquirere frigus
 difficile est: piceae tantum taxique nocentes
 interdum aut hederæ pandunt vestigia nigrae
 his animadversis terram multo ante memento
 excoquere et magnos scrobibus concidere montis,
 ante supinatas aquiloni ostendere glaebas,
 quam laetum infodias vitis genus. Optima putri
 arva solo: id venti curant gelidaeque pruinae
 et labefacta movens robustus iugera fossor.
 Ac si quos haud ulla viros vigilantia fugit,
 ante locum similem exquirunt, ubi prima paretur
 arboribus seges et quo mox digesta feratur,
 mutatam ignorent subito ne semina matrem.
 Quin etiam caeli regionem in cortice signant,
 ut, quo quaeque modo steterit, qua parte calores
 Austrinos tulerit, quae terga obverterit axi,
 restituant: adeo in teneris consuescere multum est.
 Collibus an plano melius sit ponere vitem,
 quaere prius. Si pinguis agros metabere campi,
 densa sere; in denso non segnior ubere Bacchus;
 sin tumulis adclive solum collisque supinos,
 indulge ordinibus, nec setius omnis in unguem
 arboribus positis secto via limite quadret.
 Ut saepe ingenti bello cum longa cohortis
 explicuit legio et campo stetit aperto,
 directaeque acies, ac late fluctuat omnis
 aere renidenti tellus, necdum horrida miscent
 proelia, sed dubius mediis Mars errat in armis:
 omnia sint paribus numeris dimensa viarum;
 non animum modo uti pascat prospectus inanem,
 sed quia non aliter viris dabit omnibus aequas
 terra neque in vacuum poterunt se extendere rami.

Forsitan et scrobibus quae sint fastigia quaeras.
 ausim vel tenui vitem committere sulco.
 Altior ac penitus terrae defigitur arbos,

aesculus in primis, quae quantum vertice ad auras
aetherias, tantum radice in Tartara tendit.
Ergo non hiemes illam, non flabra neque imbres
convellunt; inmota manet, multosque nepotes,
multa virum volvens durando saecula vincit.
Tum fortis late ramos et bracchia pandens
huc illuc, media ipsa ingentem sustinet umbram.

Neve tibi ad solem vergant vineta cadentem,
Neve inter vitis corylum sere, neve flagella
summa pete aut summa defringe ex arbore plantas
tantus amor terrae—neu ferro laede retunso
semina, neve oleae silvestris insere truncos:
nam saepe incautis pastoribus excidit ignis,
qui furtim pingui primum sub cortice tectus
robora comprehendit frondesque elapsus in altas
ingentem caelo sonitum dedit; inde secutus
per ramos victor perque alta cacumina regnat
et totum involvit flammis nemus et ruit atram
ad caelum picea crassus caligine nubem,
praesertim si tempestas a vertice silvis
incubuit glomeratque ferens incendia ventus.
Hoc ubi, non a stirpe valent caesaeque reverti
possunt atque ima similes revirescere terra;
infelix superat foliis oleaster amaris.

Nec tibi tam prudens quisquam persuadeat auctor
tellurem Borea rigidam spirante movere.
Rura gelu tum claudit hiems nec semine iacto
concretam patitur radicem adfigere terrae.
Optima vinetis satio, cum vere rubenti
candida venit avis longis invisae colubris,
prima vel autumn sub frigora, cum rapidus Sol
nondum hiemem contingit equis, iam praeterit aestas.
Ver adeo frondi nemorum, ver utile silvis;
vere tument terrae et genitalia semina poscunt.
Tum pater omnipotens fecundis imbribus Aether
coniugis in gremium laetae descendit et omnis
magnus alit magno commixtus corpore fetus.
Avia tum resonant avibus virgulta canoris
et Venerem certis repetunt armenta diebus;

parturit almus ager Zephyrique tepentibus auris
 laxant arva sinus; superat tener omnibus humor;
 inque novos soles audent se germina tuto
 credere, nec metuit surgentis pampinus austros
 aut actum caelo magnis aquilonibus imbrem,
 sed trudit gemmas et frondes explicat omnis.
 Non alios prima crescentis origine mundi
 inluxisse dies aliumve habuisse tenorem
 crediderim: ver illud erat, ver magnus agebat
 orbis et hibernis parcebant flatibus Euri,
 cum primae lucem pecudes hausere virumque
 terrea progenies duris caput extulit arvis,
 inmissaeque ferae silvis et sidera caelo.
 Nec res hunc tenerae possent perferre laborem,
 si non tanta quies iret frigusque caloremque
 inter, et exciperet caeli indulgentia terras.

Quod superest, quaecumque premes virgulta per agros,
 sparge fimo pingui et multa memor occule terra,
 aut lapidem bibulum aut squalentis infode conchas;
 inter enim labentur aquae tenuisque subibit
 halitus atque animos tollent sata; iamque reperti,
 qui saxo super atque ingentis pondere testae
 urgerent; hoc effusos munimen ad imbris,
 hoc, ubi hiulca siti findit canis aestifer arva.

Seminibus positis superest diducere terram
 saepius ad capita et duros iactare bidentis,
 aut presso exercere solum sub vomere et ipsa
 flectere luctantis inter vineta iuencos;
 tum levis calamos et rasae hastilia virgae
 fraxineasque aptare sudas furcasque valentis,
 viribus eniti quarum et contemnere ventos
 adsuescant summasque sequi tabulata per ulmos.

Ac dum prima novis adolescit frondibus aetas,
 parcendum teneris, et dum se laetus ad auras
 palmes agit laxis per purum inmissus habenis,
 ipsa acie nondum falcis temptanda, sed uncis
 carpendae manibus frondes interque legendae.
 Inde ubi iam validis amplexae stirpibus ulmos
 exierint, tum stringe comas, tum bracchia tonde—

ante reformidant ferrum—tum denique dura
exerce imperia et ramos conpesce fluentis.

Texendae saepes etiam et pecus omne tenendum,
praecipue dum frons tenera inprudensque laborum;
cui super indignas hiemes solemque potentem
silvestres uri adsidue capraeque sequaces
inludunt, pascuntur oves avidaeque iuvencae.
Frigora nec tantum cana concreta pruina
aut gravis incumbens scopulis arentibus aestas,
quantum illi nocuere greges durique venenum
dentis et admorso signata in stirpe cicatrix.
Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
caeditur et veteres ineunt proscaenia ludi
praemiaque ingeniis pagos et compita circum
thesidae posuere atque inter pocula laeti
mollibus in pratis unctos saluere per utres.
Nec non Ausonii, Troia gens missa, coloni
versibus incomptis ludunt risuque soluto
oraque corticibus sumunt horrenda cavatis
et te, Bacche, vocant per carmina laeta tibique
oscilla ex alta suspendunt mollia pinu.
Hinc omnis largo pubescit vinea fetu,
conplentur vallesque cavae saltusque profundi,
et quocumque deus circum caput egit honestum.
Ergo rite suum Baccho dicemus honorem
carminibus patriis lancesque et liba feremus
et ductus cornu stabit sacer hircus ad aram
pinguiaque in veribus torrebimus exta columnis.

Est etiam ille labor curandis vitibus alter,
cui numquam exhausti satis est: namque omne quot annis
terque quaterque solum scindendum glebaque versis
aeternum frangenda bidentibus, omne levandum
fronde nemus. Redit agricolis labor actus in orbem
atque in se sua per vestigia volvitur annus.
Ac iam olim, seras posuit cum vinea frondes,
frigidus et silvis aquilo decussit honorem,
iam tum acer curas venientem extendit in annum
rusticus et curvo Saturni dente relictam
persequitur vitem attondens fingitque putando.

Primus humum fodito, primus devecta cremato
 sarmenta et vallos primus sub tecta referto;
 postremus metito. Bis vitibus ingruit umbra,
 bis segetem densis obducunt sentibus herbae;
 durus uterque labor: laudato ingentia rura,
 exiguum colito. Nec non etiam aspera rusci
 vimina per silvam et ripis fluvialis arundo
 caeditur, incultique exercet cura salicti.
 Iam vinctae vites, iam falcem arbusta reponunt,
 iam canit effectos extremus vinitor antes:
 sollicitanda tamen tellus pulvisque movendus
 et iam maturis metuendus Iuppiter uvis.

Contra non ulla est oleis cultura; neque illae
 procurvam expectant falcem rastrosque tenacis,
 cum semel haeserunt arvis aurasque tulerunt;
 ipsa satis tellus, cum dente recluditur unco,
 sufficit humorem et gravidas, cum vomere, fruges.
 Hoc pinguem et placitam Paci nutritor olivam.

Poma quoque, ut primum truncos sensere valentis
 et viris habuere suas, ad sidera raptim
 vi propria nituntur opisque haud indiga nostrae.
 Nec minus interea fetu nemus omne gravescit
 sanguineisque inculta rubent aviaria baxis.
 Tondentur cytisi, taedas silva alta ministrat,
 pascunturque ignes nocturni et lumina fundunt.
 Et dubitant homines serere atque inpendere curam
 quid maiora sequar?—salices humilesque genestae
 aut illae pecori frondem aut pastoribus umbram
 Sufficiunt saepemque satis et pabula melli—
 et iuvat undantem buxo spectare Cytorum
 naryciaeque picis lucos, iuvat arva videre
 non rastris, hominum non ulli obnoxia curae.
 Ipsae Caucasio steriles in vertice silvae,
 quas animosi Euri adsidue franguntque feruntque,
 dant alios aliae fetus, dant utile lignum
 navigiis pinus, domibus cedrumque cupressosque.
 Hinc radios trivere rotis, hinc tympana plaustris
 agricolae et pandas ratibus posuere carinas,
 viminibus salices fecundae, frondibus ulmi,

at myrtus validis hastilibus et bona bello
 cornus, Ituraeos taxi torquentur in arcus.
 Nec tiliae leves aut torno rasile buxum
 non formam accipiunt ferroque cavantur acuto.
 Nec non et torrentem undam levis innatat alnus,
 missa Pado; nec non et apes examina condunt
 corticibusque cavis vitiosaeque ilicis alvo.
 Quid memorandum aeque Baccheia dona tulerunt
 Bacchus et ad culpam causas dedit; ille furentis
 centauros leto domuit, Rhoetumque Pholumque
 et magno Hylaeum Lapithis cratere minantem.

O fortunatos nimium, sua si bona norint,
 agricolas! quibus ipsa procul discordibus armis
 fundit humo facilem victum iustissima tellus.
 Si non ingentem foribus domus alta superbis
 mane salutantum totis vomit aedibus undam,
 nec varios inhiant pulchra testudine postis
 inlusasque auro vestes Ephyreiaque aera,
 alba neque Assyrio fucatur lana veneno
 nec casia liquidi corrumpitur usus olivi:
 at secura quies et nescia fallere vita,
 dives opum variarum, at latis otia fundis—
 speluncae vivique lacus et frigida Tempe
 mugitusque boum mollesque sub arbore somni—
 non absunt; illic saltus ac lustra ferarum
 et patiens operum exiguoque adsueta iuventus,
 sacra deum sanctique patres; extrema per illos
 iustitia excedens terris vestigia fecit.

Me vero primum dulces ante omnia Musae,
 quarum sacra fero ingenti percussus amore,
 accipiant caelique vias et sidera monstrent,
 defectus solis varios lunaeque labores;
 unde tremor terris, qua vi maria alta tumescant
 obicibus ruptis rursusque in se ipsa residant,
 quid tantum Oceano properent se tinguere soles
 hiberni, vel quae tardis mora noctibus obstet.
 Sin, has ne possim naturae accedere partis,
 frigidus obstiterit circum praecordia sanguis:
 rura mihi et rigui placeant in vallibus amnes,

flumina amem silvasque inglorius. O ubi campi
 Spercheosque et virginibus bacchata Lacaenis
 Taygeta! O, qui me gelidis convallibus Haemi
 sistat et ingenti ramorum protegat umbra!
 Felix, qui potuit rerum cognoscere causas,
 atque metus omnis et inexorabile fatum
 subiecit pedibus strepitumque Acherontis avari.
 Fortunatus et ille, deos qui novit agrestis,
 panaque Silvanumque senem Nymphasque sorores:
 illum non populi fasces, non purpura regum
 flexit et infidos agitans discordia fratres
 aut coniurato descendens Dacus ab Histro,
 non res Romanae perituraque regna; neque ille
 aut doluit miserans inopem aut invidit habenti
 quos rami fructus, quos ipsa volentia rura
 sponte tulere sua, carpsit; nec ferrea iura
 insanumque forum aut populi tabularia vidit.
 sollicitant alii remis freta caeca ruuntque
 in ferrum, penetrant aulas et limina regum;
 hic petit excidiis urbem miserosque Penatis,
 ut gemma bibat et Sarrano dormiat ostro;
 condit opes alius defossoque incubat auro;
 hic stupet attonitus rostris; hunc plausus hiantem
 per cuneos—geminatus enim plebisque patrumque—
 corripuit; gaudent perfusi sanguine fratrum,
 exsilioque domos et dulcia limina mutant
 atque alio patriam quaerunt sub sole iacentem.
 Agricola incurvo terram dimovit aratro:
 hinc anni labor, hinc patriam parvosque nepotes
 sustinet, hinc armenta boum meritosque iuencos.
 Nec requies, quin aut pomis exuberet annus
 aut fetu pecorum aut cerealis mergite culmi,
 proventuque oneret sulcos atque horrea vincat.
 Venit hiems: teritur Sicyonia baca trapetis,
 glande sues laeti redeunt, dant arbuta silvae;
 et varios ponit fetus autumnus et alte
 mitis in apricis coquitur vindemia saxis.
 Interea dulces pendent circum oscula nati,
 casta pudicitiam servat domus, ubera vaccae
 lactea demittunt pinguesque in gramine laeto
 inter se adversis luctantur cornibus haedi.

Ipse dies agitat festos fususque per herbam,
 ignis ubi in medio et socii cratera coronant,
 te libans, Lenaeae, vocat pecorisque magistris
 velocis iaculi certamina ponit in ulmo,
 corporaque agresti nudant praedura palaestrae.
 Hanc olim veteres vitam coluere Sabini,
 hanc Remus et frater, sic fortis Etruria crevit
 scilicet et rerum facta est pulcherrima Roma,
 septemque una sibi muro circumdedit arces.
 Ante etiam sceptrum Dictaei regis et ante
 in pia quam caesis gens est epulata iuencis,
 aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat;
 necdum etiam audierant inflari classica, necdum
 inpositos duris crepitare incudibus enses.
 Sed nos inmensum spatiis confecimus aequor,
 et iam tempus equum fumantia solvere colla.

PUBLI VERGILI MARONIS

GEORGICON

LIBER III

Te quoque, magna Pales, et te memorande canemus
 pastor ab Amphryso, vos, silvae amnesque Lycae.
 Cetera, quae vacuas tenuissent carmine mentes,
 omnia iam volgata: quis aut Eurysthea durum
 aut inlaudati nescit Busiridis aras?
 Cui non dictus Hylas puer et Latonia Delos
 Hippodameque umeroque Pelops insignis eburno,
 acer equis? Temptanda via est, qua me quoque possim
 tollere humo victorque virum volitare per ora.
 Primus ego in patriam mecum, modo vita supersit,

Aonio rediens deducam vertice Musas;
 primus Idumaeas referam tibi, Mantua, palmas,
 et viridi in campo templum de marmore ponam
 propter aquam. Tardis ingens ubi flexibus errat
 Mincius et tenera praetexit arundine ripas.
 In medio mihi Caesar erit templumque tenebit:
 illi victor ego et Tyrio conspectus in ostro
 centum quadriiugos agitabo ad flumina currus.
 Cuncta mihi Alpheum linquens lucosque Molorchi
 cursibus et crudo decernet Graecia caestu.
 Ipse caput tonsae foliis ornatus olivae
 dona feram. Iam nunc sollemnis ducere pompas
 ad delubra iuvat caesosque videre iuencos,
 vel scaena ut versis discedat frontibus utque
 purpurea intexti tollant aulaea Britanni.
 In foribus pugnam ex auro solidoque elephanto
 Gangaridum faciam victorisque arma Quirini,
 atque hic undantem bello magnumque fluentem
 Nilum ac navali surgentis aere columnas.
 Addam urbes Asiae domitas pulsumque Niphaten
 fidentemque fuga Parthum versisque sagittis,
 et duo rapta manu diverso ex hoste tropaea
 bisque triumphatas utroque ab litore gentes.
 Stabunt et Parii lapides, spirantia signa,
 Assaraci proles demissaeque ab Iove gentis
 nomina, Trosque parens et Troiae Cynthius auctor.
 Invidia infelix Furias amnemque severum
 Cocyti metuet tortosque Ixionis anguis
 immanemque rotam et non exsuperabile saxum.
 Interea Dryadum silvas saltusque sequamur
 intactos, tua, Maecenas, haud mollia iussa.
 Te sine nil altum mens incohat; en age segnis
 rumpe moras; vocat ingenti clamore Cithaeron
 Taygetique canes domitrixque equorum
 et vox adsensu nemorum ingeminata remugit.
 Mox tamen ardentis accingar dicere pugnas
 Caesaris et nomen fama tot ferre per annos,
 Tithoni prima quot abest ab origine Caesar.

Seu quis Olympiacae miratus praemia palmae
 pascit equos seu quis fortis ad aratra iuencos,

corpora praecipue matrum legat. Optuma torvae
 forma bovis, cui turpe caput, cui plurima cervix,
 et crurum tenuis a mento palearia pendent;
 tum longo nullus lateri modus; omnia magna,
 pes etiam; et camuris hirtae sub cornibus aures.
 Nec mihi displiceat maculis insignis et albo,
 aut iuga detractans interdumque aspera cornu
 et faciem tauro propior, quaeque ardua tota,
 et gradiens ima verrit vestigia cauda,
 Aetas Lucinam iustosque pati hymenaeos
 desinit ante decem, post quattuor incipit annos;
 cetera nec feturae habilis nec fortis aratris.
 Interea, superat gregibus dum laeta iuventas,
 solve mares; mitte in Venerem pecuaria primus,
 atque aliam ex alia generando suffice prolem.
 Optuma quaeque dies miseris mortalibus aevi
 prima fugit; subeunt morbi tristisque senectus
 et labor, et durae rapit inclementia mortis.
 Semper erunt, quarum mutari corpora malis:
 semper enim refice ac, ne post amissa requiras,
 ante veni et subolem armento sortire quotannis.

Nec non et pecori est idem dilectus equino.
 Tu modo, quos in spem statues submittere gentis,
 praecipuum iam inde a teneris impende laborem.
 Continuo pecoris generosi pullus in arvis
 altius ingreditur et mollia crura reponit;
 primus et ire viam et fluvios temptare minaces
 audet et ignoto sese committere ponti
 nec vanos horret strepitus. Illi ardua cervix
 argutumque caput, brevis alvus obesaque terga,
 luxuriatque toris animosum pectus. Honesti
 spadices glaucique, color deterrimus albis
 et gilvo. Tum, si qua sonum procul arma dedere
 stare loco nescit, micat auribus et tremit artus
 collectumque premens volvit sub naribus ignem.
 Densa iuba, et dextro iactata recumbit in armo;
 at duplex agitur per lumbos spina, cavatque
 tellurem et solido graviter sonat ungula cornu.
 Talis Amyclaei domitus Pollucis habenis
 Cyllarus et, quorum Grai meminere poetae,

Martis equi biiuges et magni currus Achilli.
Talis et ipse iubam cervice effundit equina
coniugis adventu pernix Saturnus et altum
Pelion hinnitu fugiens implevit acuto.

Hunc quoque, ubi aut morbo gravis aut iam segnior annis
deficit, abde domo nec turpi ignosce senectae.
frigidus in Venerem senior, frustra que laborem
ingratum trahit, et, si quando ad proelia ventum est,
ut quondam in stipulis magnus sine viribus ignis,
incassum furit. Ergo animos aevumque notabis
praecipue; hinc alias artis prolemque parentum
et quis cuique dolor victo, quae gloria palmae.
Nonne vides, cum praecipiti certamine campum
corripuere ruuntque effusi carcere currus,
cum spes arrectae iuvenum, exsultantiaque haurit
corda pavor pulsans? Illi instant verberare torto
et proni dant lora, volat vi fervidus axis;
iamque humiles, iamque elati sublime videntur
aera per vacuum ferri atque adsurgere in auras;
nec mora nec requies; at fulvae nimbus harenae
tollitur, umescunt spumis flatuque sequentum:
tantus amor laudum, tantae est victoria curae.
Primus Erichthonius currus et quattuor ausus
iungere equos rapidusque rotis insistere victor
Frena Pelethronii Lapithae gyrosque dedere
impositi dorso atque equitem docuere sub armis
insultare solo et gressus glomerare superbos.
Aequus uterque labor, aequae iuvenemque magistri
exquirunt calidumque animis et cursibus acrem,
quamvis saepe fuga versos ille egerit hostis
et patriam Epirum referat fortisque Mycenae
Neptunique ipsa deducat origine gentem.

His animadversis instant sub tempus et omnis
impendunt curas denso distendere pingui,
quem legere ducem et pecori dixere maritum;
florentisque secant herbas fluviosque ministrant
farraque, ne blando nequeat superesse labori
invalidique patrum referant ieiunia nati.
Ipsa autem macie tenuant armenta volentes,

atque, ubi concubitus primos iam nota voluptas
 sollicitat, frondesque negant et fontibus arcent.
 Saepe etiam cursu quatiant et sole fatigant,
 cum graviter tunsis gemit area frugibus et cum
 surgentem ad Zephyrum paleae iactantur inanes.
 Hoc faciunt, nimio ne luxu obtunsior usus
 sit genitali arvo et sulcos oblimet inertis,
 sed rapiat sitiens Venerem interiusque recondat.

Rursus cura patrum cadere et succedere matrum
 incipit. Exactis gravidae cum mensibus errant,
 non illas gravibus quisquam iuga ducere plaustis,
 non saltu superare viam sit passus et acri
 carpere prata fuga fluviosque innare rapacis.
 Saltibus in vacuis pascunt et plena secundum
 flumina, muscus ubi et viridissima gramine ripa,
 speluncaeque tegant et saxea procubet umbra.
 Est lucos Silari circa ilicibusque; virentem
 plurimus Alburnum volitans, cui nomen asilo
 Romanum est, oestrum Grai vertere vocantes,
 asper, acerba sonans, quo tota exterrita silvis
 diffugiunt armenta; furit mugitibus aether
 concussus silvaeque et sicci ripa Tanagri.
 Hoc quondam monstro horribilis exercuit iras
 Inachiae Iuno pestem meditata iuvencae.
 Hunc quoque, nam mediis fervoribus acrior instat,
 arcebis gravido pecori, armentaque pasces
 sole recens orto aut noctem ducentibus astris.

Post partum cura in vitulos traducitur omnis,
 continuoque notas et nomina gentis inurunt
 et quos aut pecori malint submittere habendo
 aut aris servare sacros aut scindere terram
 et campum horrentem fractis invertere glaebis.
 Cetera pascuntur viridis armenta per herbas:
 Tu quos ad studium atque usum formabis agrestem,
 iam vitulos hortare viamque insiste domandi,
 dum faciles animi iuvenum, dum mobilis aetas.
 Ac primum laxos tenui de vimine circlos
 cervici subnecte; dehinc, ubi libera colla
 servitio adsuerint, ipsis e torquibus aptos

iunge pares et coge gradum conferre iuencos;
atque illis iam saepe rotae ducantur inanes
per terram et summo vestigia pulvere signent;
post valido nitens sub pondere fagus axis
instrepat et iunctos temo trahat aereus orbes.
Interea pubi indomitae non gramina tantum
nec vescas salicum frondes ulvamque palustrem,
sed frumenta manu carpes sata; nec tibi fetae
more patrum nivea implebunt mulctraria vaccae,
sed tota in dulcis consument ubera natos.

Sin ad bella magis studium turmasque ferocis,
aut Alpheia rotis praelabi flumina Pisae
et Iovis in luco currus agitare volantis:
primus equi labor est, animos atque arma videre
bellantum lituosque pati tractuque gementem
ferre rotam et stabulo frenos audire sonantis;
tum magis atque magis blandis gaudere magistri
laudibus et plausae sonitum cervicis amare.
Atque haec iam primo depulsus ab ubere matris
audeat, inque vicem det mollibus ora capistris
invalidus etiamque tremens, etiam inscius aevi.
At tribus exactis ubi quarta accesserit aestas,
carpere mox gyrum incipiat gradibusque sonare
compositis sinuetque alterna volumina crurum
sitque laboranti similis; tum cursibus auras,
tum vocet, ac per aperta volans ceu liber habenis
aequora vix summa vestigia ponat harena;
qualis Hyperboreis Aquilo cum densus ab oris
incubuit, Scythiaeque hiemes atque arida differt
nubila: tum segetes altae campique natantes
lenibus horrescunt flabris summaeque sonorem
dant silvae longique urgent ad litora fluctus;
ille volat simul arva fuga, simul aequora verrens
Hinc vel ad Elei metas et maxuma campi
sudabit spatia et spumas aget ore cruentas,
Belgica vel molli melius feret esseda collo.
Tum demum crassa magnum farragine corpus
crescere iam domitis sinito: namque ante domandum
ingentis tollent animos prensique negabunt
verbera lenta pati et duris parere lupatis.

Sed non ulla magis viris industria firmat,
 quam Venerem et caeci stimulos avertere amoris,
 sive boum sive est cui gratior usus equorum.
 Atque ideo tauros procul atque in sola relegant
 pascua post montem oppositum et trans flumina lata,
 aut intus clausos satura ad praesepia servant.
 Carpit enim viris paulatim uritque videndo
 femina nec nemorum patitur meminisse nec herbae
 dulcibus illa quidem inlecebris, et saepe superbos
 cornibus inter se subigit decernere amantis.
 Pascitur in magna Sila formosa iuvenca:
 illi alternantes multa vi proelia miscent
 volneribus crebris, lavit ater corpora sanguis,
 versaue in obnixos urguntur cornua vasto
 cum gemitu, reboant silvaeque et longus Olympus
 Nec mos bellantis una stabulare, sed alter
 victus abit longeque ignotis exulat oris,
 multa gemens ignominiam plagasque superbi
 victoris, tum, quos amisit inultus, amores;
 et stabula aspectans regnis excessit avitis.
 Ergo omni cura viris exercet et inter
 dura iacet pernix instrato saxa cubili
 frondibus hirsutis et carice pastus acuta,
 et temptat sese atque irasci in cornua discit
 arboris obnixus trunco ventosque lacessit
 ictibus et sparsa ad pugnam proludit harena.
 Post ubi collectum robur viresque refectae
 signa movet praecepsque oblitum fertur in hostem:
 fluctus uti medio coepit cum albescere ponto
 longius ex altoque sinum trahit, utque volutus
 ad terras immane sonat per saxa neque ipso
 monte minor procumbit, at ima exaestuatur unda
 verticibus nigramque alte subiectat harenam.

Omne adeo genus in terris hominumque ferarumque,
 et genus aequoreum, pecudes pictaeque volucres,
 in furias. ignemque ruunt. Amor omnibus idem.
 Tempore non alio catulorum oblita leaena
 saevior erravit campis, nec funera volgo
 tam multa informes ursi stragemque dedere
 per silvas; tum saevus aper, tum pessima tigris;

heu male tum Libyae solis erratur in agris.
 Nonne vides, ut tota tremor pertemptet equorum
 corpora, si tantum notas odor attulit auras?
 Ac neque eos iam frena virum neque verbera saeva
 non scopuli rupesque cavae atque obiecta retardant
 flumina correptosque unda torquentia montis.
 Ipse ruit dentesque Sabellicus exacuit sus
 et pede prosubigit terram, fricat arbore costas
 atque hinc atque illinc umeros ad volnera durat.
 Quid iuvenis, magnum cui versat in ossibus ignem
 durus amor? Nempe abruptis turbata procellis
 nocte natat caeca serus freta; quem super ingens
 porta tonat caeli et scopulis inlisa reclamant
 aequora; nec miseri possunt revocare parentes
 nec moritura super crudeli funere virgo.
 Quid lynces Bacchi variae et genus acre luporum
 atque canum? Quid, quae imbelles dant proelia cervi?
 Scilicet ante omnis furor est insignis equarum;
 et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci
 Potniades malis membra absumpsere quadrigae.
 Illas ducit amor trans Gargara transque sonantem
 Ascanium; superant montis et flumina tranant.
 Continuoque avidis ubi subdita flamma medullis,
 vere magis, quia vere calor redit ossibus: illae
 ore omnes versae in Zephyrum stant rupibus altis,
 exceptantque levis auras et saepe sine ullis
 coniugiis vento gravidae, mirabile dictu,
 saxa per et scopulos et depressas convallis
 diffugiunt, non, Eure, tuos, neque solis ad ortus,
 in Borean caurumque, aut unde nigerrimus auster
 nascitur et pluvio contristat frigore caelum.
 Hic demum, hippomanes vero quod nomine dicunt
 pastores, lentum destillat ab inguine virus,
 hippomanes, quod saepe malae legere novercae
 miscueruntque herbas et non innoxia verba.

Sed fugit interea, fugit inreparabile tempus,
 singula dum capti circumvectamur amore.
 Hoc satis armentis: superat pars altera curae,
 lanigeros agitare greges hirtasque capellas.
 Hic labor, hinc laudem fortes sperate coloni.

Nec sum animi dubius, verbis ea vincere magnum
 quam sit, et angustis hunc addere rebus honorem;
 sed me Parnasi deserta per ardua dulcis
 raptat amor; iuvat ire iugis, qua nulla priorum
 Castaliam molli devertitur orbita clivo.
 Nunc, veneranda Pales, magno nunc ore sonandum

Incipiens stabulis edico in mollibus herbam
 carpere ovis, dum mox frondosa reducitur aestas,
 et multa duram stipula filicumque maniplis
 sternere subter humum, glacies ne frigida laedat
 molle pecus scabiemque ferat turpisque podagras.
 Post hinc digressus iubeo frondentia capris
 arbuta sufficere et fluvios praebere recentis
 et stabula a ventis hiberno opponere soli
 ad medium conversa diem, cum frigidus olim
 iam cadit extremoque inrorat Aquarius anno.
 Haec quoque non cura nobis leviores tuendae,
 nec minor usus erit, quamvis Milesia magno
 vellera mutantur Tyrios incocta rubores:
 densior hinc suboles, hinc largi copia lactis;
 quam magis exhausto spumaverit ubere mulctra,
 laeta magis pressis manabunt flumina mammis.
 Nec minus interea barbas incanaeque menta
 Cinyphii tondent hirci saetasque comantis
 usum in castrorum et miseris velamina nautis.
 Pascuntur vero silvas et summa Lycaei
 horrentisque rubos et amantes ardua dumos:
 atque ipsae memores redeunt in tecta suosque
 ducunt et gravido superant vix ubere limen.
 Ergo omni studio glaciem ventosque nivalis
 quo minor est illis curae mortalis egestas,
 avertes victumque feres et virgea laetus
 pabula, nec tota claudes faenilia bruma.
 At vero Zephyris cum laeta vocantibus aestas
 in saltus utrumque gregem atque in pascua mittet,
 Luciferi primo cum sidere frigida rura
 carpamus, dum mane novum, dum gramina canent,
 et ros in tenera pecori gratissimus herba.
 Inde ubi quarta sitim caeli collegerit hora
 et cantu querulae rumpent arbusta cicadae,

ad puteos aut alta greges ad stagna iubebo
 currentem ilignis potare canalibus undam;
 aestibus at mediis umbrosam exquirere vallem,
 sicubi magna Iovis antiquo robore quercus
 ingentis tendat ramos, aut sicubi nigrum
 ilicibus crebris sacra nemus accubet umbra;
 tum tenuis dare rursus aquas et pascere rursus
 solis ad occasum, cum frigidus aera vesper
 temperat et saltus reficit iam roscida luna
 litoraue alcyonem resonant, acalanthida dumi.

Quid tibi pastores Libyae, quid pascua versu
 prosequar et raris habitata mapalia tectis?
 Saepe diem noctemque et totum ex ordine mensem
 pascitur itque pecus longa in deserta sine ullis
 hospitiiis: tantum campi iacet. Omnia secum
 armentarius Afer agit, tectumque laremque
 armaque Amyclaeumque canem Cressamque pharetram;
 non secus ac patriis acer Romanus in armis
 iniusto sub fasce viam cum carpit et hosti
 ante expectatum positus stat in agmine castris.

At non, qua Scythiae gentes Maeotiaque unda,
 turbidus et torquens flaventis Hister harenas,
 quaque redit medium Rhodope porrecta sub axem.
 Illic clausa tenent stabulis armenta, neque ullae
 aut herbae campo apparent aut arbore frondes;
 sed iacet aggeribus niveis informis et alto
 terra gelu late septemque adsurgit in ulnas.
 Semper hiemps, semper spirantes frigora cauri.
 Tum Sol pallentis haud umquam discutit umbras,
 nec cum invectus equis altum petit aethera, nec cum
 praecipitem Oceani rubro lavit aequore currum.
 Concrescunt subitae currenti in flumine crustae
 undaque iam tergo ferratos sustinet orbis,
 puppibus illa prius, patulis nunc hospita plaustris;
 aeraque dissiliunt vulgo vestesque rigescunt
 indutae caeduntque securibus umida vina
 et totae solidam in glaciem vertere lacunae
 stiriaque impexis induruit horrida barbis.
 Interea toto non setius aere ninguit:

intereunt pecudes, stant circumfusa pruinis
 corpora magna boum, confertoque agmine cervi
 torpent mole nova et summis vix cornibus extant.
 Hos non immissis canibus, non cassibus ullis
 puniceaeve agitant pavidos formidine pennae,
 sed frustra oppositum trudentis pectore montem
 comminus obtruncant ferro graviterque rudentis
 caedunt et magno laeti clamore reportant.
 Ipsi in defossis specubus securi sub alta
 otia agunt terra congestaque robora totasque
 advolvere focus ulmos ignique dedere.
 Hic noctem ludo ducunt et pocula laeti
 fermento atque acidis imitantur vitea sorbis.
 Talis Hyperboreo septem subiecta trioni
 gens effrena virum Rhiphaeo tunditur euro
 et pecudum fulvis velatur corpora saetis.

Si tibi lanitium curae, primum aspera silva,
 lappaeque tribolique, absint; fuge pabula laeta;
 Continuoque greges villis lege mollibus albos.
 Illum autem, quamvis aries sit candidus ipse,
 nigra subest udo tantum cui lingua palato,
 reice, ne maculis infuscet vellera pullis
 nascentum, plenoque alium circumspice campo.
 Munere sic niveo lanae, si credere dignum est,
 Pan deus Arcadiae captam te, Luna, fefellit
 in nemora alta vocans; nec tu aspernata vocantem.

At cui lactis amor, cytisum lotosque frequentis
 ipse manu salsasque ferat praesepibus herbas.
 Hinc et amant fluvios magis et magis ubera tendunt
 et salis occultum referunt in lacte saporem.
 Multi iam excretos prohibent a matribus haedos
 primaque ferratis praefigunt ora capistris.
 Quod surgente die mulsera horisque diurnis,
 nocte premunt; quod iam tenebris et sole cadente,
 sub lucem exportant calathis adit oppida pastor;
 aut parco sale contingunt hiemique reponunt.

Nec tibi cura canum fuerit postrema, sed una
 velocis Spartae catulos acremque Molossum
 pasce sero pingui. Numquam custodibus illis

nocturnum stabulis furem incursusque luporum
aut impacatos a tergo horrebis Hiberos.
Saepe etiam cursu timidos agitabis onagros
et canibus leporem, canibus venabere dammas,
saepe volutabris pulsos silvestribus apros
latratu turbabis agens montisque per altos
ingentem clamore premes ad retia cervum.

Disce et odoratam stabulis accendere cedrum
galbaneoque agitare gravis nidore chelydros.
saepe sub immotis praesepibus aut mala tactu
vipera delituit caelumque exterrita fugit,
aut tecto adsuetus coluber succedere et umbrae,
pestis acerba boum, pecorique aspergere virus,
fovitis humum. Cape saxa manu, cape robora, pastor,
tollentemque minas et sibila colla tumentem
deice. Iamque fuga timidum caput abdidit alte,
cum medii nexus extremaeque agmina caudae
solvuntur, tardosque trahit sinus ultimus orbis.
Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis,
squamea convolvens sublato pectore terga
atque notis longam maculosus grandibus alvum
qui, dum amnes ulli rumpuntur fontibus et dum
vere madent udo terrae ac pluvialibus austris
stagna colit, ripisque habitans hic piscibus atram
improbis ingluviem ranisque loquacibus explet;
postquam exusta palus, terraeque ardore dehiscunt,
exsilit in siccum et flammantia lumina torquens
saevit agris asperque siti atque exterritus aestu.
Ne mihi tum mollis sub divo carpere somnos
neu dorso nemoris libeat iacuisse per herbas,
cum positis novus exuviis nitidusque iuventa
volvitur, aut catulos tectis aut ova relinquens
arduus ad solem et linguis micat ore trisulcis.

Morborum quoque te causas et signa docebo.
Turpis ovis temptat scabies, ubi frigidus imber
altius ad vivum persedit et horrida cano
bruma gelu, vel cum tonsis inlotus adhaesit
sudor et hirsuti secuerunt corpora vepres.
Dulcibus idcirco fluviis pecus omne magistri

perfundunt, udisque aries in gurgite villis
 mersatur missusque secundo defluit amni;
 aut tonsum tristi contingunt corpus amurca
 et spumas miscent argenti et sulfura viva
 Idaeasque pices et pinguis unguine ceras
 scillamque elleborosque gravis nigrumque bitumen.
 Non tamen ulla magis praesens fortuna laborum est,
 quam si quis ferro potuit rescindere summum
 ulceris os: alitur vitium vivitque tegendo,
 dum medicas adhibere manus ad volnera pastor
 abnegat et meliora deos sedet omnia poscens.
 Quin etiam, ima dolor balantum lapsus ad ossa
 cum furit atque artus depascitur arida febris,
 profuit incensos aestus avertere et inter
 ima ferire pedis salientem sanguine venam,
 Bisaltae quo more solent acerque Gelonus;
 cum fugit in Rhodopen atque in deserta Getarum
 et lac concretum cum sanguine potat equino.
 Quam procul aut molli succedere saepius umbrae
 videris aut summas carpentem ignavius herbas
 extremamque sequi aut medio procumbere campo
 pascentem et serae solam decedere nocti:
 continuo culpam ferro compesce, prius quam
 dira per incautum serpant contagia volgus.
 Non tam creber agens hiemem ruit aequore turbo,
 quam multae pecudum pestes. Nec singula morbi
 corpora corripunt, sed tota aestiva repente,
 spemque gregemque simul cunctamque ab origine gentem.
 Tum sciat, aerias Alpibus et Norica si quis
 castella in tumultis et Iapydis arva Timavi
 nunc quoque post tanto videat desertaque regna
 pastorum et longe saltus lateque vacantis.

Hic quondam morbo caeli miseranda coorta est
 tempestas totoque autumnus incanduit aestu
 et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum,
 corruptitque lacus, infecit pabula tabo.
 Nec via mortis erat simplex, sed ubi ignea venis
 omnibus acta sitis miseros adduxerat artus,
 rursus abundabat fluidus liquor omniaque in se
 ossa minutatim morbo collapsa trahebat.

Saepe in honore deum medio stans hostia ad aram
 lanea dum nivea circumdatur infula vitta,
 inter cunctantis cecidit moribunda ministros.
 Aut si quam ferro mactaverat ante sacerdos
 inde neque impositis ardent altaria fibris
 nec responsa potest consultus reddere vates,
 ac vix suppositi tinguntur sanguine cultri
 summaque ieiuna sanie infusatur harena.
 Hinc laetis vituli volgo moriuntur in herbis
 et dulcis animas plena ad praesepia reddunt;
 hinc canibus blandis rabies venit et quatit aegros
 tussis anhela sues ac faucibus angit obesis.
 Labitur infelix studiorum atque immemor herbae
 victor equus fontisque avertitur et pede terram
 crebra ferit; demissae aures, incertus ibidem
 sudor et ille quidem morituris frigidus, aret
 pellis et ad tactum tractanti dura resistit.
 Haec ante exitium primis dant signa diebus;
 sin in processu coepit cruescere morbus,
 tum vero ardentes oculi atque attractus ab alto
 spiritus, interdum gemitu gravis, imaque longo
 ilia singultu tendunt, it naribus ater
 sanguis et obsessas fauces premit aspera lingua.
 Profuit inserto latices infundere cornu
 Lenaeos; ea visa salus morientibus una;
 mox erat hoc ipsum exitio, furiisque refecti
 ardebant ipsique suos iam morte sub aegra,
 di meliora piis erroremque hostibus illum,
 discissos nudis laniabant dentibus artus.
 Ecce autem duro fumans sub vomere taurus
 concidit et mixtum spumis vomit ore cruorem
 extremosque ciet gemitus. It tristis arator
 maerentem abiungens fraterna morte iuvenum,
 atque opere in medio defixa relinquit aratra.
 Non umbrae altorum nemorum, non mollia possunt
 prata movere animum, non qui per saxa volutus
 purior electro campum petit amnis; at ima
 solvuntur latera atque oculos stupor urguet inertis
 ad terramque fluit devexo pondere cervix.
 Quid labor aut benefacta iuvant? Quid vomere terras
 invertisse gravis? Atqui non Massica Bacchi

munera, non illis epulae nocuere repostae:
 frondibus et victu pascuntur simplicis herbae,
 pocula sunt fontes liquidi atque exercita cursu
 flumina, nec somnos abrumpit cura salubris.
 Tempore non alio dicunt regionibus illis
 quaesitas ad sacra boves Iunonis et uris
 imparibus ductos alta ad donaria currus.
 Ergo aegre rastris terram rimantur et ipsis
 unguibus infodiunt fruges montisque per altos
 contenta cervice trahunt stridentia plaustra.
 Non lupus insidias explorat ovilia circum
 nec gregibus nocturnus obambulat; acrior illum
 cura domat; timidi dammae cervique fugaces
 nunc interque canes et circum tecta vagantur.
 Iam maris immensi prolem et genus omne natantum
 litore in extremo, ceu naufraga corpora, fluctus
 proluit; insolitae fugiunt in flumina phocae.
 Interit et curvis frustra defensa latebris
 vipera et attoniti squamis adstantibus hydri.
 Ipsis est aer avibus non aequus et illae
 praecipites alta vitam sub nube relinquunt.
 Praeterea iam nec mutari pabula refert
 artes nocent quaesitaeque; cessere magistri
 Phillyrides Chiron Amythaoniusque Melampus.
 Saevit et in lucem Stygiis emissa tenebris
 pallida Tisiphone Morbos agit ante Metumque,
 inque dies avidum surgens caput altius effert:
 Balatu pecorum et crebris mugitibus amnes
 arentesque sonant ripae collesque supini:
 Iamque catervatim dat stragem atque aggerat ipsis
 in stabulis turpi dilapsa cadavera tabo
 donec humo tegere ac foveis abscondere discut.
 Nam neque erat coriis usus nec viscera quisquam
 aut undis abolere potest aut vincere flamma;
 ne tondere quidem morbo inluvieque peresa
 vellera nec telas possunt attingere putris;
 verum etiam invisos si quis temptarat amictus,
 ardentes papulae atque immundus olentia sudor
 membra sequebatur nec longo deinde moranti
 tempore contactos artus sacer ignis edebat.

PUBLI VERGILI MARONIS

GEORGICON

LIBER IV

Protinus aërii mellis caelestia dona
exsequar: hanc etiam, Maecenas, adspice partem.
Admiranda tibi levium spectacula rerum
magnanimosque duces totiusque ordine gentis
mores et studia et populos et proelia dicam.
In tenui labor; at tenuis non gloria, si quem
numina laeva sinunt auditque vocatus Apollo.

Principio sedes apibus statioque petenda,
quo neque sit ventis aditus—nam pabula venti
ferre domum prohibent—neque oves haedique petulci
floribus insultent aut errans bucula campo
decutiat rorem et surgentes atterat herbas.
Absint et picti squalentia terga lacerti
pinguibus a stabulis meropesque aliaeque volucres
et manibus Procne pectus signata cruentis;
omnia nam late vastant ipsasque volantes
ore ferunt dulcem nidis immitibus escam.
At liquidi fontes et stagna virentia musco
adsint et tenuis fugiens per gramina rivus,
palmaque vestibulum aut ingens oleaster inumbret,
ut, cum prima novi ducent examina reges
vere suo ludetque favis emissa iuventus,
vicina invitet decedere ripa calori,
obviaque hospitiiis teneat frondentibus arbos.
In medium, seu stabit iners seu profluet umor,
transversas salices et grandia conice saxa,

pontibus ut crebris possint consistere et alas
 pandere ad aestivum solem, si forte morantes
 sparserit aut praeceps Neptuno immerserit Euris.
 Haec circum casiae virides et olentia late
 serpylla et graviter spirantis copia thymbrae
 floreat inriguumque bibant violaria fontem.
 Ipsa autem, seu corticibus tibi suta cavatis,
 seu lento fuerint alvaria vimine texta,
 angustos habeant aditus: nam frigore mella
 cogit hiems, eademque calor liquefacta remittit.
 Utraque vis apibus pariter metuenda; neque illae
 nequiquam in tectis certatim tenuia cera
 spiramenta linunt fucoque et floribus oras
 explent collectumque haec ipsa ad munera gluten
 et visco et Phrygiae servant pice lentius Idae.
 Saepe etiam effossis, si vera est fama, latebris
 sub terra fovere larem, penitusque repertae
 pumicibusque cavis exesaeque arboris antro.
 Tu tamen et levi rimosa cubilia limo
 ungue fovens circum et raras superinice frondes.
 Neu propius tectis taxum sine, neve rubentes
 ure foco caneros, altae neu crede paludi,
 aut ubi odor caeni gravis aut ubi concava pulsu
 saxa sonant vocisque offensa resultat imago.

Quod superest, ubi pulsam hiemem sol aureus egit
 sub terras caelumque aestiva luce reclusit,
 illae continuo saltus silvasque peragrant
 purpureosque metunt flores et flumina libant
 summa leves. Hinc nescio qua dulcedine laetae
 progeniem nidosque foveant, hinc arte recentes
 excudunt ceras et mella tenacia fingunt.
 Hinc ubi iam emissum caveis ad sidera caeli
 nare per aestatem liquidam suspexeris agmen
 obscuramque trahi vento mirabere nubem,
 contemplator: aquas dulces et frondea semper
 tecta petunt. Huc tu iussos adsperge saporis,
 trita melisphylla et cerinthae ignobile gramen,
 tinnitusque cie et Matris quate cymbala circum.
 ipsae consident medicatis sedibus, ipsae
 intima more suo sese in cunabula condent.

Sin autem ad pugnam exierint, nam saepe duobus
 regibus incessit magno discordia motu,
 continuoque animos vulgi et trepidantia bello
 corda licet longe praesciscere; namque morantes
 Martius ille aeris rauci canor increpat et vox
 auditur fractos sonitus imitata tubarum;
 tum trepidae inter se coeunt pennisque coruscant
 spiculaque exacuunt rostris aptantque lacertos
 et circa regem atque ipsa ad praetoria densae
 miscentur magnisque vocant clamoribus hostem.
 Ergo ubi ver nactae sudum camposque patentes,
 erumpunt portis; concurritur, aethere in alto
 fit sonitus, magnum mixtae glomerantur in orbem
 praecipitesque cadunt; non densior aere grando,
 nec de concussa tantum pluit ilice glandis.
 ipsi per medias acies insignibus alis
 ingentes animos angusto in pectore versant,
 usque adeo obnixi non cedere, dum gravis aut hos
 aut hos versa fuga victor dare terga subegit.
 Hi motus animorum atque haec certamina tanta
 pulveris exigui iactu compressa quiescent.
 Verum ubi ductores acie revocaveris ambo,
 deterior qui visus, eum, ne prodigus obsit,
 dede neci; melior vacua sine regnet in aula.
 Alter erit maculis auro squalentibus ardens;
 nam duo sunt genera: hic melior, insignis et ore
 et rutilus clarus squamis, ille horridus alter
 desidia latamque trahens inglorius alvum.

Ut binae regum facies, ita corpora plebis.
 Namque aliae turpes horrent, ceu pulvere ab alto
 cum venit et sicco terram sput ore viator
 aridus; elucent aliae et fulgore coruscant
 ardentes auro et paribus lita corpora guttis.
 Haec potior suboles, hinc caeli tempore certo
 dulcia mella premes, nec tantum dulcia, quantum
 et liquida et durum Bacchi domitura saporem.

At cum incerta volant caeloque examina ludunt
 contemnuntque favos et frigida tecta relinquunt,
 instabiles animos ludo prohibebis inani.

Nec magnus prohibere labor: tu regibus alas
 eripe; non illis quisquam cunctantibus altum
 ire iter aut castris audebit vellere signa.
 Invitent croceis halantes floribus horti
 et custos furum atque avium cum falce saligna
 Hellespontiaci servet tutela Priapi.
 Ipse thymum pinosque ferens de montibus altis
 tecta serat late circum, cui talia curae;
 ipse labore manum duro terat, ipse feraces
 figat humo plantas et amicos inriget imbres.

Atque equidem, extremo ni iam sub fine laborum
 vela traham et terris festinem advertere proram,
 forsitan et, pingues hortos quae cura colendi
 ornaret, canerem, biferique rosaria Paesti,
 quoque modo potis gauderent intiba rivis
 et virides apio ripae, tortusque per herbam
 cresceret in ventrem cucumis; nec sera comantem
 narcissum aut flexi tacuissem vimen acanthi
 pallentesque hederas et amantes litora myrtos.
 Namque sub Oebaliae memini me turribus arcis,
 qua niger umectat flaventia culta Galaesus,
 Corycium vidisse senem, cui pauca relictis
 iugera ruris erant, nec fertilis illa iuvenicis
 nec pecori opportuna seges nec commodas Baccho.
 Hic rarum tamen in dumis olus albaque circum
 lilia verbenasque premens vescumque papaver
 regum aequabat opes animis seraque revertens
 nocte domum dapibus mensas onerabat inemptis.
 Primus vere rosam atque autumno carpere poma,
 et cum tristis hiems etiamnum frigore saxa
 rumperet et glacie cursus frenaret aquarum,
 ille comam mollis iam tondebat hyacinthi
 aestatem increpitans seram Zephyrosque morantes.
 Ergo apibus fetis idem atque examine multo
 primus abundare et spumantia cogere pressis
 mella favis; illi tiliae atque uberrima pinus,
 quotque in flore novo pomis se fertilis arbor
 induerat, totidem autumno matura tenebat.
 Ille etiam seras in versum distulit ulmos
 eduramque pirum et spinos iam pruna ferentes

iamque ministrantem platanum potantibus umbras.
 Verum haec ipse equidem spatiis exclusus iniquis
 praetereo atque aliis post me memoranda relinquo.

Nunc age, naturas apibus quas Iuppiter ipse
 addidit, expediam, pro qua mercede canoros
 Curetum sonitus crepitantiaque aera secutae
 Dictaeo caeli regem pavere sub antro.
 Solae communes natos, consortia tecta
 urbis habent magnisque agitant sub legibus aevum,
 et patriam solae et certos novere penates,
 venturaeque hiemis memores aestate laborem
 experiuntur et in medium quaesita reponunt.
 Namque aliae victu invigilant et foedere pacto
 exercentur agris; pars intra saepta domorum
 Narcissi lacrimam et lentum de cortice gluten
 prima favis ponunt fundamina, deinde tenaces
 suspendunt ceras: aliae spem gentis adultos
 educunt fetus, aliae purissima mella
 stipant et liquido distendunt nectare cellas.
 Sunt quibus ad portas cecidit custodia sorti,
 inque vicem speculantur aquas et nubila caeli
 aut onera accipiunt venientum aut agmine facto
 ignavum fucos pecus a praesepebus arcent.
 Fervet opus, redolentque thymo fragrantia mella.
 ac veluti lentis Cyclopes fulmina massis
 cum properant, alii taurinis follibus auras
 accipiunt redduntque, alii stridentia tingunt
 aera lacu; gemit impositis incudibus Aetna;
 illi inter sese magna vi bracchia tollunt
 in numerum versantque tenaci forcipe ferrum:
 non aliter, si parva licet componere magnis,
 Cecropias innatus apes amor urget habendi,
 munere quamque suo. Grandaevus oppida curae
 et munire favos et daedala fingere tecta.
 At fessae multa referunt se nocte minores,
 crura thymo plenae; pascuntur et arbuta passim
 et glaucas salices casiamque crocumque rubentem
 et pinguem tiliam et ferrugineos hyacinthos.
 Omnibus una quies operum, labor omnibus unus:
 mane ruunt portis; nusquam mora; rursus easdem

vesper ubi e pastu tandem decedere campis
 admonuit, tum tecta petunt, tum corpora curant;
 fit sonitus, mussantque oras et limina circum.
 Post, ubi iam thalamis se composuere, siletur
 in noctem fessosque sopor suus occupat artus.
 Nec vero a stabulis pluvia impendente recedunt
 longius aut credunt caelo adventantibus Euris,
 sed circum tutae sub moenibus urbis aquantur,
 excursusque breves temptant et saepe lapillos,
 ut cumbae instabiles fluctu iactante saburram,
 tollunt, his sese per inania nubila librant.
 Illum adeo placuisse apibus mirabere morem,
 quod neque concubitu indulgent nec corpora segnes
 in Venerem solvunt aut fetus nixibus edunt:
 verum ipsae e foliis natos, e suavis herbis
 ore legunt, ipsae regem parvosque Quirites
 sufficiunt aulasque et cerea regna refigunt.
 *Saepe etiam duris errando in cotibus alas
 attrivere ultroque animam sub fasce dedere:
 tantus amor florum et generandi gloria mellis.
 Ergo ipsas quamvis angusti terminus aevi
 excipiat, neque enim plus septima ducitur aestas,
 at genus immortale manet multosque per annos
 stat fortuna domus et avi numerantur avorum.
 Praeterea regem non sic Aegyptus et ingens
 Lydia nec populi Parthorum aut Medus Hydaspes
 observant. Rege incolumi mens omnibus una est;
 amisso rupere fidem constructaque mella
 diripuerunt ipsae et crates solve favorum.
 Ille operum custos, illum admiruntur et omnes
 circumstant fremitu denso stipantque frequentes
 et saepe attollunt umeris et corpora bello
 obiectant pulchramque petunt per vulnera mortem.

His quidam signis atque haec exempla secuti
 esse apibus partem divinae mentis et haustus
 aetherios dixere; deum namque ire per omnes
 terrasque tractusque maris caelumque profundum.
 Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
 quemque sibi tenues nascentem arcessere vitas;
 scilicet huc reddi deinde ac resoluta referri

omnia nec morti esse locum, sed viva volare
sideris in numerum atque alto succedere caelo.

Siquando sedem angustam servataque mella
thesauris relines, prius haustu sparsus aquarum
ora fove fumosque manu praetende sequaces.
Bis gravidos cogunt fetus, duo tempora messis,
Taygete simul os terris ostendit honestum
Pleas et Oceani spreto pede reppulit amnes,
aut eadem sidus fugiens ubi Piscis aquosi
tristior hibernas caelo descendit in undas.
Illis ira modum supra est, laesaeque venenum
morsibus inspirant et spicula caeca relinquunt
adfixae venis animasque in vulnere ponunt.
Sin duram metues hiemem parcesque futuro
contunsosque animos et res miserabere fractas,
at suffire thymo cerasque recidere inanes
quis dubitet? nam saepe favos ignotus adedit
stellio et lucifugis congesta cubilia blattis
immunisque sedens aliena ad pabula fucus
aut asper crabro imparibus se immiscuit armis,
aut dirum tiniae genus, aut invisa Minervae
laxos in foribus suspendit aranea casses.
Quo magis exhaustae fuerint, hoc acrius omnes
incumbent generis lapsi sarcire ruinas
complebuntque foros et floribus horrea texent.

Si vero, quoniam casus apibus quoque nostros
vita tulit, tristi languebunt corpora morbo—
quod iam non dubiis poteris cognoscere signis:
continuo est aegris alius color, horrida vultum
deformat macies, tum corpora luce carentum
exportant tectis et tristia funera ducunt;
aut illae pedibus conexae ad limina pendent,
aut intus clausis cunctantur in aedibus, omnes
ignavaeque fame et contracto frigore pigrae.
Tum sonus auditur gravior, tractimque susurrant,
frigidus ut quondam silvis immurmurat Auster,
ut mare sollicitum stridit refluentibus undis,
aestuatur ut clausis rapidus fornacibus ignis:
hic iam galbaneos suadebo incendere odores

mellaque harundineis inferre canalibus, ultro
 hortantem et fessas ad pabula nota vocantem.
 Proderit et tunsum gallae admiscere saporem
 Arentesque rosas aut igni pinguia multo
 defruta vel psithia passos de vite racemos
 Cecropiumque thymum et grave olentia centaurea.
 Est etiam flos in pratis, cui nomen amello
 fecere agricolae, facilis quaerentibus herba;
 namque uno ingentem tollit de caespite silvam,
 aureus ipse, sed in foliis, quae plurima circum
 funduntur, violae sublucet purpura nigrae;
 [saepe deum nexis ornatae torquibus arae;]
 asper in ore sapor; tonsis in vallibus illum
 pastores et curva legunt prope flumina Mellae.
 Huius odorato radices incoque Baccho
 pabulaque in foribus plenis adpone canistris.

Sed siquem proles subito defecerit omnis,
 nec genus unde novae stirpis revocetur habebit,
 tempus et Arcadii memoranda inventa magistri
 pandere, quoque modo caesis iam saepe iuvenicis
 insincerus apes tulerit cruor. Altius omnem
 expediam prima repetens ab origine famam.
 Nam qua Pellaei gens fortunata Canopi
 accolit effuso stagnantem flumine Nilum
 et circum pictis vehitur sua rura phaselis,
 quaque pharetratae vicinia Persidis urget,
 [et viridem Aegyptum nigra fecundat harena,
 et diversa ruens septem discurret in ora
 usque coloratis amnis devexus ab Indis]
 omnis in hac certam regio iacit arte salutem.
 Exiguus primum atque ipsos contractus in usus
 eligitur locus; hunc angustique imbrice tecti
 parietibusque premunt artis et quattuor addunt,
 quattuor a ventis obliqua luce fenestras.
 Tum vitulus bima curvans iam cornua fronte
 quaeritur; huic geminae nares et spiritus oris
 multa reluctanti obstruitur, plagisque perempto
 tunsam per integram solvuntur viscera pellem.
 Sic positum in clauso linquunt et ramea costis
 subiciunt fragmenta, thymum casiasque recentes.

Hoc geritur Zephyris primum impellentibus undas,
 ante novis rubeant quam prata coloribus, ante
 garrula quam tignis nidum suspendat hirundo.
 Interea teneris tepefactus in ossibus umor
 aestuat et visenda modis animalia miris,
 trunca pedum primo, mox et stridentia pennis,
 miscentur tenuemque magis magis aera carpunt,
 donec, ut aestivis effusus nubibus imber,
 erupere aut ut nervo pulsante sagittae,
 prima leves ineunt si quando proelia Parthi.

Quis deus hanc, Musae, quis nobis extudit artem?
 Unde nova ingressus hominum experientia cepit?
 Pastor Aristaeus fugiens Peneia Tempe,
 amissis, ut fama, apibus morboque fameque,
 tristis ad extremi sacrum caput adstitit amnis
 multa querens atque hac adfatus voce parentem:
 `Mater, Cyrene mater, quae gurgitis huius
 ima tenes, quid me praeclara stirpe deorum,
 si modo, quem perhibes, pater est Thymbraeus Apollo,
 invisum fatis genuisti? aut quo tibi nostri
 pulsus amor? quid me caelum sperare iubebas?
 En etiam hunc ipsum vitae mortalis honorem,
 quem mihi vix frugum et pecudum custodia sollers
 omnia temptanti extuderat, te matre relinquo.
 Quin age et ipsa manu felices erue silvas,
 fer stabulis inimicum ignem atque interfice messes,
 ure sata et validam in vites molire bipennem,
 tanta meae si te ceperunt taedia laudis.'
 At mater sonitum thalamo sub fluminis alti
 sensit. Eam circum Milesia vellera Nymphae
 carpebant hyali saturo fucata colore,
 drymoque Xanthoque Ligeaque Phyllodoceque,
 caesariem effusae nitidam per candida colla,
 Nesae Spioque Thaliaque Cymodoceque,
 Cydippeque et flava Lycorias, altera virgo,
 altera tum primos Lucinae experta labores,
 Clioque et Beroe soror, Oceanitides ambae,
 ambae auro, pictis incinctae pellibus ambae,
 atque Ephyre atque Opis et Asia Deiopea
 et tandem positis velox Arethusa sagittis.

Inter	quas	curam	Clymene	narrabat	inanem			
Vulcani	Martisque	dolos	et	dulcia	furta,			
aque	Chao	densos	divum	numerabat	amores			
carmine	quo	captae	dum	fusis	pensa			
devolvunt,	iterum	maternas		impulit	aures			
luctus	Aristaei,	vitreisque		sedilibus	omnes			
obstipuerunt;	sed	ante	alias	Arethusa	sorores			
prospiciens	summa	flavum	caput	extulit	unda			
et	procul:	`O	gemitu	non	frustra	exterrita	tanto,	
Cyrene	soror,	ipse	tibi,	tua	maxima	cura,		
tristis	Aristaeus	Penei	genitoris	ad	undam			
stat	lacrimans	et	te	crudelem	nomine	dicit.'		
Huic	perculsa	nova	mentem	formidine	mater,			
`duc,	age,	duc	ad	nos;	fas	illi	limina	divum
tangere,'	ait.	Simul	alta	iubet	discedere	late		
flumina,	qua	iuvenis	gressus	inferret.	At	illum		
curvata	in	montis	faciem	circumstetit	unda			
accepitque	sinu	vasto	misitque	sub	annem.			
Iamque	domum	mirans	genetricis	et	umida	regna		
speluncisque	lacus	clausos	lucosque	sonantes				
ibat	et	ingenti	motu	stupefactus	aquarum			
omnia	sub	magna	labentia	flumina	terra			
spectabat	diversa	locis,	Phasimque	Lycumque				
et	caput,	unde	altus	primum	se	erumpit	Enipeus	
unde	pater	Tiberinus	et	unde	Aniena	fluente		
saxosusque	sonans	Hypanis	Mysusque	Caicus,				
et	gemina	auratus	taurino	cornua	vultu			
Eridanus,	quo	non	alius	per	pinguia	culta		
in	mare	purpureum	violentior	effluit	amnis.			
Postquam	est	in	thalami	pendentia	pumice	tecta		
perventum	et	nati	fletus	cognovit	inanes			
Cyrene,	manibus	liquidus	dant	ordine	fontes			
germanae	tonsisque	ferunt	mantelia	villis;				
pars	epulis	onerant	mensas	et	plena	reponunt		
pocula,	Panchaeis	adolescunt	ignibus	arae;				
et	mater,	`Cape	Maeonii	carchesia	Bacchi:			
Oceano	libemus,'	ait.	Simul	ipsa	precatur			
Oceanumque	patrem	rerum	Nymphasque	sorores				
centum	quae	silvas,	centum	quae	flumina	servant.		
Ter	liquido	ardentem	perfundit	nectare	Vestam,			

ter flamma ad summum tecti subiecta reluxit.
Omne quo firmans animum sic incipit ipsa:

`Est in Carphatio Neptuni gurgite vates
caeruleus Proteus, magnum qui piscibus aequor
et iuncto bipedum curru metitur equorum.
Hic nunc Emathiae portus patriamque revisit
Pallenen, hunc et Nymphae veneramur et ipse
grandaevus Nereus; novit namque omnia vates,
quae sint, quae fuerint, quae mox ventura trahantur;
quippe ita Neptuno visum est, immania cuius
armenta et turpes pascit sub gurgite phocas.
Hic tibi, nate, prius vinclis capiendus, ut omnem
expediat morbi causam eventusque secundet.
Nam sine vi non ulla dabit praecepta, neque illum
orando flectes; vim duram et vincula capto
tende; doli circum haec demum frangentur inanes.
Ipsa ego, te, medios cum sol accenderit aestus,
cum sitiunt herbae et pecori iam gratior umbra est,
in secreta senis ducam, quo fessus ab undis
se recipit, facile ut somno adgrediare iacentem.
Verum ubi correptum manibus vinclisque tenebis,
tum variae eludent species atque ora ferarum
Fiet enim subito sus horridus atraque tigris
squamosusque draco et fulva cervice leaena,
aut acrem flammae sonitum dabit atque ita vinclis
excidet, aut in aquas tenues dilapsus abibit.
Sed quanto ille magis formas se vertet in omnes,
tanto, nate, magis contende tenacia vincla,
donec talis erit mutato corpore, qualem
videris, incepto tegeret cum lumina somno.

Haec ait et liquidum ambrosiae defundit odorem,
quo totum nati corpus perduxit; at illi
dulcis compositis spiravit crinibus aura
atque habilis membris venit vigor. Est specus ingens
exesi latere in montis, quo plurima vento
cogitur inque sinus scindit sese unda reductos,
deprensus olim statio tutissima nautis;
intus se vasti Proteus tegit obice saxi.
Hic iuvenem in latebris aversum a lumine Nympha

collocat; ipsa procul nebulis obscura resistit.
 Iam rapidus torrens sitientes Sirius Indos
 ardebat, caelo et medium sol igneus orbem
 hauserat; arebant herbae et cava flumina siccis
 faucibus ad limum radii tepefacta coquebant:
 cum Proteus consueta petens e fluctibus antra
 ibat; eum vasti circum gens umida ponti
 exsultans rorem late dispergit amarum.
 Sternunt se somno diversae in litore phocae.
 Ipse, velut stabuli custos in montibus olim,
 vesper ubi e pastu vitulos ad tecta reducit,
 auditisque lupos acuunt balatibus agni,
 considit scopulo medius numerumque recenset.
 Cuius Aristaeo quoniam est oblata facultas,
 vix defessa senem passus componere membra
 cum clamore ruit magno manicisque iacentem
 occupat. Ille suae contra non immemor artis
 omnia transformat sese in miracula rerum,
 ignemque horribilemque feram fluviumque liquentem.
 Verum ubi nulla fugam reperit fallacia, victus
 in sese redit atque hominis tandem ore locutus:
 `Nam quis te, iuvenum confidentissime, nostras
 iussit adire domos? Quidve hinc petis?' inquit. At ille:
 `Scis, Proteu, scis ipse; neque est te fallere quicquam
 sed tu desine velle. Deum praecepta secuti
 venimus hinc lapsis quaesitum oracula rebus.
 Tantum effatus. Ad haec vates vi denique multa
 ardentes oculos intorsit lumine glauco
 et graviter frendens sic fatis ora resolvit.

Non te nullius exercent numinis irae;
 magna luis commissa: tibi has miserabilis Orpheus
 haudquaquam ob meritum poenas, ni fata resistant,
 suscitatur et rapta graviter pro coniuge saevit.
 Illa quidem, dum te fugeret per flumina praeceps,
 immanem ante pedes hydram moritura puella
 servantem ripas alta non vidit in herba.
 At chorus aequalis Dryadum clamore supremos
 implerunt montes; flerunt Rhodopeiae arces
 altaque Pangaea et Rhesi mavortia tellus
 atque Getae atque Hebrus et Actias Orithyia.

Ipse cava solans aegrum testudine amorem
 te, dulcis coniunx, te solo in litore secum,
 te veniente die, te decedente canebat.
 Taenarias etiam fauces, alta ostia Ditis,
 et caligantem nigra formidine lucum
 ingressus manesque adiit regemque tremendum
 nesciaque humanis precibus mansuescere corda.
 At cantu commotae Erebi de sedibus imis
 umbrae ibant tenues simulacraque luce carentum,
 quam multa in foliis avium se milia condunt
 vesper ubi aut hibernus agit de montibus imber,
 matres atque viri defunctaque corpora vita
 magnanimum heroum, pueri innuptaeque puellae,
 impositique rogis iuvenes ante ora parentum,
 quos circum limus niger et deformis harundo
 Cocyti tarda palus inamabilis unda
 alligat et noviens Styx interfusa coercet.
 Quin ipsae stupuere domus atque intima Leti
 tartara caeruleosque implexae crinibus angues
 Eumenides, tenuitque inhians tria Cerberus ora
 atque Ixionii vento rota constitit orbis.
 Iamque pedem referens casus evaserat omnes;
 redditaque Eurydice superas veniebat ad auras,
 pone sequens, namque hanc dederat Proserpina legem,
 cum subita incautum dementia cepit amantem,
 ignoscenda quidem, scirent si ignoscere manes.
 Restitit Eurydicenque suam iam luce sub ipsa
 immemor heu! victusque animi respexit. Ibi omnis
 effusus labor atque immitis rupta tyranni
 foedera, terque fragor stagnis auditus Avernis.
 Illa, Quis et me, inquit, miseram et te perdidit, Orpheu,
 quis tantus furor? En iterum crudelia retro
 Fata vocant, conditque natantia lumina somnus.
 Iamque vale: feror ingenti circumdata nocte
 invalidasque tibi tendens, heu non tua, palmas!
 dixit et ex oculis subito, ceu fumus in auras
 commixtus tenues, fugit diversa, neque illum,
 prensantem nequiquam umbras et multa volentem
 dicere, praeterea vidit, nec portitor Orci
 amplius obiectam passus transire paludem.
 Quid faceret? Quo se rapta bis coniuge ferret?

Quo fletu Manis, quae numina voce moveret?
 Illa quidem Stygia nabat iam frigida cumba.
 Septem illum totos perhibent ex ordine menses
 rupe sub aëria deserti ad Strymonis undam
 flesse sibi et gelidis haec evolvisse sub antris
 mulcentem tigres et agentem carmine quercus;
 qualis populea maerens philomela sub umbra
 amissos queritur fetus, quos durus arator
 observans nido implumes detraxit; at illa
 flet noctem ramoque sedens miserabile carmen
 integrat et maestis late loca questibus implet.
 Nulla Venus, non ulli animum flexere hymenaei.
 Solus Hyperboreas glacies Tanaimque nivalem
 arvaque Rhypaeis numquam viduata pruinis
 lustrabat raptam Eurydicen atque inrita Ditis
 dona querens; spretae Ciconum quo munere matres
 inter sacra deum nocturnique orgia Bacchi
 discerptum latos iuvenem sparsere per agros.
 Tum quoque marmorea caput a cervice revulsum
 gurgite cum medio portans Oeagrius Hebrus
 volveret, Eurydicen vox ipsa et frigida lingua
 ah miseram Eurydicen! anima fugiente vocabat:
 Eurydicen toto referebant flumine ripae.

Haec Proteus, et se iactu dedit aequor in altum,
 quaque dedit, spumantem undam sub vertice torsit.
 At non Cyrene; namque ultro adfata timentem:

`Nate, licet tristes animo deponere curas.
 Haec omnis morbi causa; hinc miserabile Nymphae,
 cum quibus illa choros lucis agitabat in altis,
 exitium misere apibus. Tu munera supplex
 tende petens pacem et faciles venerare Napaeas;
 namque dabunt veniam votis irasque remittent.
 Sed modus orandi qui sit, prius ordine dicam.
 Quattuor eximios praestanti corpore tauros,
 qui tibi nunc viridis depascunt summa Lycae,
 delige et intacta totidem cervice iuencas.
 Quattuor his aras alta ad delubra dearum
 constitue et sacrum iugulis demitte cruorem,
 corporaque ipsa boum frondoso desere luco.

Post, ubi nona suos Aurora ostenderit ortus,
inferias Orphei Lethaea papavera mittes
et nigram mactabis ovem lucumque revises:
placatam Eurydicen vitula venerabere caesa.

Haud mora; continuo matris praecepta facessit;
ad delubra venit, monstratas excitat aras,
quattuor eximios praestanti corpore tauros
ducit et intacta totidem cervice iuencas.
Post, ubi nona suos Aurora induxerat ortus,
inferias Orphei mittit lucumque revisit.
Hic vero subitum ac dictu mirabile monstrum
adspiciunt, liquefacta boum per viscera toto
stridere apes utero et ruptis effervere costis,
immensasque trahi nubes, iamque arbore summa
confluere et lentis uvam demittere ramis.

Haec super arborum cultu pecorumque canebam
et super arboribus, Caesar dum magnus ad altum
fulminat Euphraten bello victorque volentes
per populos dat iura viamque adfectat Olympo.
Illo Vergilium me tempore dulcis alebat
Parthenope studiis florentem ignobilis oti,
carmina qui lusi pastorum audaxque iuventa,
Tityre, te patulae cecini sub tegmine fagi.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK GEORGICON ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a

registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain

Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- • You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- • You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- • You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- • You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work

under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.